

1. Kakšne učinke bi imele naslednje spremembe na gotovino, M1, M2 in M3:

- (a) uvedba avtomatov, ki bi omogočala štiriindvajseturno dviganje s hranilnih vlog;
- (b) zaposlitev več blagajnikov v bankah;
- (c) pričakovanja, da se bo inflacija povečala;
- (d) razširitev sprejemanja kreditnih kartic;
- (e) strah pred političnim kolapsom;
- (f) povečanje obrestne mere na toolarske hranilne vloge;
- (g) razprave o ukinitvi deviznih računov občanov! Povej, zakaj?

$M1 = G + \text{vpogledne vloge}$

$M2 = M1 + \text{vezane vloge}$

$M3 = M2 + \text{devizne vloge}$

	G	M1	M2	M3
a)	-	0	0	0
b)	0	0	0	0
c)	-	-	-	0
d)	-	-	+	+
e)	-	-	-	-
f)	-	-	+	0
g)	0	0	+	0/-

M1 se samo prestrukturira - zmanjša se G, povečajo se vpogledne vloge

ni vplivov

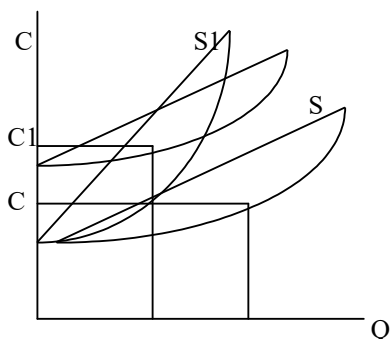
zmanjšajo se vse oblike denarja, razen deviznih vlog in devizne gotovine
manjša potreba po G, zaradi enomesečnega obračuna tudi po M1

ves denar se seli v devizno gotovino in v nogavice

manj G, več na banki, manj deviznih vlog, več vezanih vlog

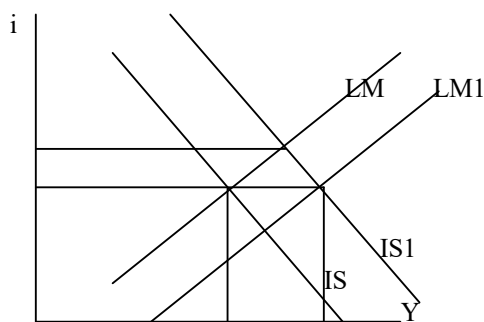
devizni računi se selijo v toolarske vezave

2. Razloži povezavo med agregatno krivuljo ponudbe ter inflacijskimi pričakovanji ter agregatno krivuljo povpraševanja in količino denarja!

Agregatna ponudba in pričakovana inflacija

Producenti bodo zmanjšali ponudbo, da bi kasneje več prodali, zato se že sedaj dvignejo cene.

Agregatno povpraševanje in količina denarja

Povečanje državnih izdatkov bo premaknilo IS krivuljo v desno, kar bo zvišalo obrestno mero in družbeni produkt. Krivulja agregatnega povpraševanja se pomakne v desno. Povečanje ponudbe denarja s strani CB premakne LM krivuljo v desno, kar zniža obrestno mero (izniči dvig obrestne mere, ki je nastal zaradi premika IS krivulje) in spet poveča družbeni produkt

3. Ali drži trditev "Inflacija povečuje nominalno in zmanjšuje realno povpraševanje po denarju". Razloži!

Pri nominalnem povpraševanju so pomembne cene, če te zrastejo, se poveča tudi povpraševanje ($M = pY/v$). Pri realnem povpraševanju pa cene nimajo vpliva, oziroma imamo zaradi večjih cen nižji realni dohodek (če so

plače ostale enake) in s tem se zmanjša realno povpraševanje po denarju.

4. (a) Kolikšno je povpraševanje po denarju nekoga, ki zasluži in porabi 160.000 tolarjev mesečno, če je za nevpogledne depozite treba imeti denar v banki več kot mesec dni.
- (b) Določi optimalno strategijo upravljanja z denarjem, če gornje omejitve ni in če je mesečna obrestna mera 0,5 odstotkov, transakcijski stroški posamezne poti v banko pa so 100 SIT!
- (c) Kolikšno je njegovo transakcijsko povpraševanje?
- (d) Predpostavi, da se dohodki dvignejo na 180.000 tolarjev. Kakšni so odgovori na (a), (b) in (c)?
- (a) Trošenje je enakomerno, ker vse porabi (ne varčuje). $M^D = Y / 2 = 160.000 / 2 = 80.000$
Naš junak ima v žepu v poprečju 80.000 SIT.
- (b) $n = \sqrt{(i Y / 2 A)} = \sqrt{(0,005 \cdot 160.000 / 200)} = \sqrt{4} = 2$ Optimalna sta dva obiska banke.
 $D = i Y (n-1) / (2 n) - n A = 0,005 \cdot 160.000 \cdot 1/4 - 200 = 0$ Zaslužek nič sili denar v žep.
- (c) $M^I = \sqrt{(A Y / 2 i)} = \sqrt{(100 \cdot 160.000 / 0,01)} = 40.000$
- (d) $M^D = Y / 2 = 180.000 / 2 = 90.000$
 $n = \sqrt{(i Y / 2 A)} = \sqrt{(0,005 \cdot 180.000 / 200)} = \sqrt{4,5} = 2,12 = 2$ Optimalna sta dva obiska banke.
 $D = i Y (n-1) / (2 n) - n A = 0,005 \cdot 180.000 \cdot 1/4 - 200 = 25$ Zaslužil bo 25 tolarjev.
 $M^I = \sqrt{(A Y / 2 i)} = \sqrt{(100 \cdot 180.000 / 0,01)} = 42.426$ (pazi - $M^I = Y / 2 n = 180.000 / 4 = 45$!!!!)

Seveda ni možno obiskati banke 2,12 krat (ali greš dvakrat, ali pa greš trikrat), zato nastane napaka v izračunu, ki upošteva nezaokroženi n! Bolje je uporabiti drugo formulo, ki upošteva zaokroženi n!

5. Za koliko se poveča količina denarja v obtoku, če Banka Slovenije odkupi za 1 milijardo tolarjev deviz; če je razmerje med gotovino in depoziti na vpogled 0,3, stopnja obvezne rezerve 0,15 in prostovoljne rezerve 0,05.!

$H = 1$ mrd SIT

$G / DD = g = 0,3$

$r = 0,15$

$e = 0,05$

$dM1 = (1 + g) / (g + e + r) \cdot H = 1,3 / 0,5 \cdot 1 = 2,6$

Količina denarja v obtoku se poveča za 2,6 mrd.

6. Doslej je Slovenija imela izredno majhne proračunske primanjkljaje. Zakaj? V letu 2000 bo najbrž večji od napovedanega. Zakaj? Kaj so razlogi za tako majhne proračunske primanjkljaje? Kako je proračunski primanjkljaj mogoče financirati, kakšne so posledice različnih načinov financiranja?

Slovenija se ni zadolževala v tujini, ker je imela velike rezerve in sredstva še iz časov Jugoslavije. Do leta 1990 je imela tudi presežek v plačilni bilanci (izvoz je bil večji od uvoza). Te rezerve so počasi kopnele zaradi sprostitve uvoza (uvoz večji od izvoza). Vzrok je bil tudi, da je rast plač prehitela rast produktivnosti. Letos pa je zaradi pokojninske reforme precej povečan obseg transferov, kar bo primanjkljaj precej povečalo.

Proračunski primanjkljaj načeloma poveča ponudbo denarja, če se financira z ukrepi denarne politike:

- zadolževanje pri CB
- tiskanje novega denarja
- zadolževanje v tujini
- zmanjšanje devizne rezerve (vsebinsko enako kot zadolževanje v tujini)

Če ne želimo učinkov na ponudbo denarja lahko uporabimo čisto fiskalno politiko:

- povečanje davkov (zadošča tudi bolj dosledno pobiranje, rezerve so tudi pri kaznih)
- prodaja obveznic privatnemu sektorju (enako velja za premoženje - Slovenija je npr prodala deleža v Petrolu)
- zamude pri plačevanju obveznosti države

7. Model odprtega gospodarstva je:

$$C_t = 200 + 0,7 (Y_t - T_t)$$

$$I_t = 0,2 Y_{t-1} - 50 R_t$$

$$U_t = 0,4 Y_t$$

$$T_t = 0,3 Y_t$$

$$Y_t = C_t + I_t + G_t + E_t - U_t$$

C - poraba, I - investicije, T - davki, G - državna poraba, U - uvoz, E - izvoz, R - obrestna mera in Y - dohodki.

(a) Določi endogene in ekonomsko politične spremenljivke?

- (b) Kaj vsebinsko pomenijo posamezni koeficienti in kaj se dogaja z družbenim produktom, če se njihove vrednosti povečujejo?
- (c) Izračunaj ravnotežni produkt, če je Y_{t-1} enako 1.000, $R_t = 0,20$, $E_t = 300$ in $G_t = 200$!
- (d) Izračunaj multiplikator državne porabe!
- a) Endogene so VEDNO na levi strani enačb - jih je toliko kot enačb (C, I, U, T, Y), pojasnjujemo jih z modelom.
 Ekonomsko političnih (eksogenih) spremenljivk ne pojasnjujemo z modelom - predpostavljamo, da jih kontrolira ekonomska politika (G, R)
- (b) $C_t = 200 + 0,7 (Y_t - T_t)$
 200 = a = avtonomno trošenje (živ. minimum - trošimo, tudi če nič ne zaslužimo) a
 0,7 = b = mejna nagnjenost k trošenju (od vsakega tolarja potrošimo 70 stotinov) b
 $I_t = 0,2 Y_{t-1} - 50 R_t$
 0,2 = b = mejna nagnjenost k investicijam b
 50 = odvisnost investicij od obrestne mere $R \Rightarrow I \downarrow \Rightarrow$
 $U_t = 0,4 Y_t$
 0,4 = u = mejna nagnjenost k uvozu $u \Rightarrow U \Rightarrow (E-U) \downarrow \Rightarrow$
 $T_t = 0,3 Y_t$
 0,3 = t = davčna stopnja $t \Rightarrow T \Rightarrow C \downarrow \Rightarrow$
- (c) $Y_t = C_t + I_t + G_t + E_t - U_t$
 $Y_t = 200 + 0,7 (Y_t - T_t) + 0,2 Y_{t-1} - 50 R_t + 200 + 300 - 0,4 Y_t$
 $Y_t = 200 + 0,7 Y_t - 0,7 T_t + 0,2 Y_{t-1} - 50 R_t + 200 + 300 - 0,4 Y_t$
 $Y_t = 200 + 0,7 Y_t - 0,7 \cdot 0,3 Y_t + 0,2 \cdot 1000 - 50 \cdot 0,2 + 200 + 300 - 0,4 Y_t$
 $Y_t = 890 + 0,09 Y_t$
 $Y_t - 0,09 Y_t = 890$
 $0,91 Y_t = 890$
 $Y_t = 890 / 0,91 = 978$
- (d) $M = 1 / (1 - b + b t) = 1 / (1 - 0,7 + 0,7 \cdot 0,3) = 1 / 0,51 = 1,96$
- (a) BS je stopnjo obvezne rezerve zmanjšala z nekdanjih 0,4 pri NBJ na 0,2. Zakaj tega ni napravila že NBJ?
- (b) Če je razmerje med gotovino in depoziti na vpogled enako 0,5, M1 (denar) je 200 milijard tolarjev, M0 (primarni denar) pa 100 mrd. Koliko je gotovine in koliko depozitov?
- (c) Kolikšna je obvezna rezerva in kolikšne so dodatne rezerve bank?
- (d) Centralna banka je z nakupom tujega denarja povečala M0 za 25 milijard tolarjev in dvignila stopnjo obvezne rezerve na 0,25. Kakšni so odgovori na (b) in (c)?
- (a) Če bi znižala stopnjo obvezne rezerve, bi se povečala količina denarja v obtoku. V Jugi je bila inflacija že tako (pre)visoka, tak ukrep pa bi jo le še povečal.
- (b) $G = g \cdot DD$
 $M1 = G + DD = g \cdot DD + DD = 0,5 DD + DD$
 $M1 = 1,5 DD$
 $DD = M1 / 1,5 = 200 / 1,5 = 133,3$ mrd SIT
 $G = M1 - DD = 200 - 133,3 = 66,67$ mrd SIT
- (c) $RR = r \cdot DD = 0,2 \cdot 133,3 = 26,67$ mrd SIT
 $M0 = G + RR + ER$
 $ER = M0 - G - RR = 100 - 66,67 - 26,67 = 6,67$ mrd SIT
 $e = ER / DD = 6,67 / 133,3 = 0,05$
- (d) $M1 = (1 + g) / (g + e + r) \cdot M0 = (1 + 0,5) / (0,5 + 0,25 + 0,05) \cdot 125 = 1,5 / 0,8 \cdot 125 = 234,375$
 $M1 = 234,375$ mrd SIT
 $DD = 234,375 / 1,5 = 156,25$ mrd SIT
 $G = 234,375 - 156,25 = 78,125$ mrd SIT
 $RR = 0,25 \cdot 156,25 = 39,0625$ mrd SIT
 $ER = 125 - 78,125 - 39,0625 = 7,8125$ mrd SIT
 $e = 7,8125 / 156,25 = 0,05$
9. Kaj pomeni nemobilnost kapitala? Zakaj je pri nemobilnosti kapitala bolje imeti sistem drsečega namesto sistema fiksnega tečaja in zakaj denarna politika v sistemu fiksnega tečaja ne more povečati ravnotežnega produkta neodvisno od mobilnosti kapitala!
 Nemobilnost kapitala pomeni, da ni kapitalskih prilivov in odlivov, ne glede na razlike med obrestno mero

doma in v tujini. Ob povečanju obrestne mere ni prilivov kapitala, ki bi pritiskali na znižanje obrestne mere. Višja obrestna mera pomeni večjo inflacijo. V primeru fiksnega tečaja postane uvoz zanimivejši in s tem negativni saldo plačilne bilance. Fiksni tečaj zahteva devizne rezerve, ki hitro skopnijo, ko država vzpostavlja ravnotežje. Drseči tečaj se stalno spreminja in se ravnotežje vzpostavlja samo.

Povečanje ravnotežnega produkta pri fiksnem tečaju je odvisno od mobilnosti kapitala. Če kapital ni mobilen povzroči primanjkljaj (glej prejšnji odstavek), kar zmanjšuje denarno ponudbo, saj mora država pokrivati primanjkljaj z deviznimi rezervami. V novem ravnotežju se obrestna mera in dohodek vrne v začetni položaj, rezultat denarne ekspanzije pa je le izguba deviznih rezerv.

10. Gospodarstvo s produktom 5.000 in kapitalnim koeficientom 4 želi dosežati 10% rast. Koliko enot in kolikšen delež družbenega produkta more porabiti? Če prihrani 20%, kolikšna mora biti produktivnost kapitala, da bi doseglo enako rast? Kolikšen bi moral biti investicijski količnik?

$$r = s / k$$

$$s = r \cdot k = 0,1 \cdot 4 = 0,4 \text{ (mejna nagnjenost k varčevanju)}$$

Privarčuje lahko 40%, porabiti mora 60% oziroma 3.000.

Če prihrani 20%:

$$k = s / r = 0,2 / 0,1 = 2$$

$$dY / dK = 1 / k = 0,5 \quad (= dY / I)$$

11. Določi optimalno strategijo uporabe denarja nekoga, ki zasluži 160.000 tolarjev, lahko zasluži 1 % obresti na mesec na hranilno vlogo, stroški poti v banko pa so 100 tolarjev.

(a) Koliko lahko zasluži, če jo uporabi?

(b) Kako se spremene odgovori, če se zaslužek poveča na 180.000 tolarjev?

$$n = \sqrt{(i Y / 2 A)} = \sqrt{(0,01 \cdot 160.000 / (2 \cdot 100))} = \sqrt{(1600 / 200)} = \sqrt{8} = 2,8284 = 3$$

$$(a) D = i Y (n - 1) / 2n - n A = 0,01 \cdot 160.000 \cdot (3 - 1) / (2 \cdot 3) - (3 \cdot 100) = 3.200 / 6 - 300 = 233,33$$

$$D = i Y (n - 1) / 2n - n A = 0,01 \cdot 160.000 \cdot (2,83 - 1) / (2 \cdot 2,83) - (2,83 \cdot 100) = 243,31$$

Pazi n je lahko samo celo število!

$$(b) n = \sqrt{(i Y / 2 A)} = \sqrt{(0,01 \cdot 180.000 / (2 \cdot 100))} = \sqrt{(1800 / 200)} = \sqrt{9} = 3$$

$$(b) D = i Y (n - 1) / 2n - n A = 0,01 \cdot 180.000 \cdot (3 - 1) / (2 \cdot 3) - (3 \cdot 100) = 3.600 / 6 - 300 = 300$$

12. Naslednje enačbe predstavljajo zaprto gospodarstvo:

$$C = 0,8 (1 - t) Y$$

$$t = 0,25$$

$$I = 900 - 50 i$$

$$G = 800$$

$$m_d = 0,25 Y - 62,5 i$$

$$M_s = 500$$

C - poraba prebivalstva, t - davčna stopnja, I - investicije, i - obrestna mera, G - državna poraba, m_d - realno povpraševanje po denarju, m_s - ponudba denarja.

(a) Napiši enačbi za IS in LM funkciji.

(b) Kaj določata?

(c) Določi ravnotežni dohodek in ravnotežno obrestno mero!

(d) Določi multiplikator državnih izdatkov in davkov!

(a) IS:

$$Y = C + G + I$$

$$Y = 0,8 (1 - t) Y + 800 + 900 - 50 i$$

$$Y = 0,6 Y + 1.700 - 50 i$$

$$Y = 1.700 - 50 i / 0,4$$

$$Y = 4.250 - 125 i$$

LM:

$$m_d = m_s$$

$$0,25 Y - 62,5 i = 500$$

$$Y = (500 + 62,5 i) / 0,25$$

$$Y = 2.000 + 250 i$$

(b) IS določa ravnotežje med obrestmi in gospodarsko aktivnostjo (na trgu produktov), LM pa določa ravnotežje med obrestmi in produktom na finančnem trgu.

IS funkcija določa tisto kombinacijo dohodkov in obrestnih mer, pri kateri je planirano varčevanje enako planiranim investicijam. LM funkcija določa tisto kombinacijo obrestnih mer in dohodka, pri kateri je ponudba denarja enaka povpraševanju po denarju.

$$(c) 4.250 - 125 i = 2.000 + 250 i \quad (IS = LM)$$

$$375 i = 4.250 - 2.000$$

$$i = 2.250 / 375$$

$$i = 6$$

$$Y = 4.250 - 125 i = 4.250 - 750$$

$$Y = 2.000 + 250 i = 2.000 + 1.500$$

$$Y = 3.500$$

$$Y = 3.500$$

$$(d) \quad m_G = 1 / (1 - b) = 1 / (1 - 0,8) \quad (C = 0,8 \quad (1 - t) Y = 0,8 Y_D \Rightarrow b = 0,8)$$

$$m_G = 5$$

$$m_T = 1 / (1 - b + b t) = 1 / (1 - 0,8 + 0,8 \cdot 0,25)$$

$$m_T = 2,5$$

13. BS ima na voljo štiri temeljne instrumente reguliranja količine denarja v obtoku. Kako more reagirati z vsakim od njih, da bi "sterilizirala" učinke tujega posojila, ki ga država konvertira v tolarje. S katerimi bi bila relativno učinkovita in s katerim ne?

a) Politika odprtega trga

- odkup in prodaja deviz
- odkup in prodaja državnih vrednostnih papirjev
- odkup in prodaja drugih vrednostnih papirjev
- izdaja in nakup lastnih vrednostnih papirjev

Če denarno posojilo konvertiramo v tolarje, se poveča količina denarja v obtoku, zato lahko banka proda nekaj vrednostnih papirjev in tako potegne nekaj denarja iz obtoka. Da zagotovi prodajo, mora ponuditi privlačne vrednostne papirje, kar povečuje obrestno mero v gospodarstvu in zmanjšuje investicijsko povpraševanje. Metoda JE relativno učinkovita.

b) Kreditiranje bank

Centralna banka daje poslovnim bankam 2 vrsti kreditov: likvidnostne (kratkoročne) in lombardne (dolgoročne, banke jih dobijo z zastavo vrednostnih papirjev). V primeru, ko je potrebno zmanjšati M, jim ne da kreditov (kredit bi še povečali M). Metoda je neučinkovita.

c) Določanje stopnje obvezne rezerve

Z zvišanjem stopnje obvezne rezerve, se bo povečal del denarja, ki ga banke ne morejo uporabiti za kreditiranje, ker zmanjšuje denarni multiplikator - zmanjša se M. Metoda ni učinkovita, ker država ne more v celoti kontrolirati multiplikatorja (g določa predvsem prebivalstvo, e ne kontrolira centralna banka, čeprav lahko nanj malo vpliva z obrestmi, r naj bi določala CD, de facto pa ni čisto v njeni oblasti)

d) Določanje obrestne mere

Centralna banka določi diskontno stopnjo (obresti na lastna posojila bankam) in s tem vpliva na obresti bank. Za zmanjšanje M, je potrebno dvigniti obrestno mero. Ker CB samo posredno vpliva na obrestno mero poslovnih bank, je ta ukrep le delno učinkovit

14. Kaj so bili razlogi za uvedbo drsečega tečaja tolarja in v kolikšni meri so še relevantni?

a) Padec deviznih rezerv v slovenskem bančnem sistemu in s tem premalo deviznih rezerv za fiksni tečaj. Ne več.

b) Devizne rezerve bi bilo mogoče akumulirati le z veliko deprecijacijo (devalvacijo), kar bi ogrozilo stabilnost tolarja. Ne več.

c) Pri fiksnem tečaju, kjer ne bi mogli spreminjati ponudbe denarja, bi primanjkljaj zmanjševali s posojili iz tujine - povečal bi se deficit, inflacija bi narasla. Ne več.

d) Nismo imeli zmerne inflacije. Ne več.

e) Prevelik proračunski deficit. Ne več.

f) Izognili smo se ex ante določitvi ravnotežnega tečaja (ki ga ni niti mogoče točno določiti). Ne več.

g) Hoteli smo imeti lastno denarno področje in denarni sistem (s fiksnim tečajem in z vezavo na določeno valuto bi nastala kvazi monetarna unija - nesamostojnost). Še.

h) Finančne discipline, ki jo implicira fiksni tečaj pri nas zaradi omenjenih vzrokov ne bi mogli vzpostaviti. Najbrž ne več.

15. Kaj določa rast in strukturo prebivalstva v posamezni deželi; katere so značilnosti demografskih gibanj v Sloveniji?

Rast in strukturo prebivalstva določajo predvsem naravna gibanja (mortaliteta, nataliteta) in migracije. Razlika med nataliteto in mortaliteto je stopnja naravne rasti. Razmerje med nataliteto in mortaliteto je predvsem odvisno od razvitosti države.

Migracije vplivajo na strukturo (spolno, starostno) prebivalstva. Poznamo emigracije in imigracije. Ločimo tudi zunanje in notranje migracije.

V Sloveniji je mortaliteta večja od natalitete (regresiven tip prebivalstva), ženske živijo dlje, rodi pa se več moških. Prebivalstvo se stara, zmanjšuje se razmerje med aktivnim in vzdrževanim prebivalstvom.

Slovenija je bila v 70ih letih imigracijska država (priseljavanje z juga), po letu 1990 obratno. Sedaj so značilna

predvsem notranja migracijska gibanja - selitve v razvitejša območja in povečana urbanizacija prebivalstva.

16. Za Slovenijo je bila nekaj let značilna "precejšenost" tolarja. Zakaj BS ni bila zadovoljna s "prevelikimi deviznimi rezervami"? Kaj bi bilo mogoče napraviti?

Prevelike devizne rezerve povzročijo padec cene tuje valute in s tem povečanje vrednosti domače valute - apreciacija tolarja. Posledično postane uvoz ugodnejši, izvoz pa manj zanimiv, saj izvoznik za dogovorjen devizni izkupiček dobi manj tolarjev. Možne so izvozne subvencije, uvozne carine, uvozne omejitve...

17. Gospodarstvo s kapitalom 4.000 in kapitalnim koeficientom 4 želi doseči 5% rast. Koliko enot in kolikšen delež družbenega produkta mora porabiti? Če prihrani 10%, kolikšna mora biti produktivnost kapitala, da bi doseglo enako rast? Kolikšen bi moral biti investicijski količnik?

$$K = 4.000$$

$$k = 4 = K / P$$

$$r = 0,05 = s / k$$

$$P = K / k = 1.000$$

$$s = r \cdot k = 0,2$$

Prihrani lahko 20 %, porabiti mora 80 %, ali 800 enot produkta.

$$s_1 = 0,1$$

$$k_1 = s_1 / r = 0,1 / 0,05 = 2$$

$$P / K = 1/k = 0,5$$

$$P = K / k = 4.000 / 2 = 2.000$$

$$I = S = s \cdot P = 0,1 \cdot 2.000 = 200$$

$$dY / dK = dY / I = 0,05 \cdot 2.000 / 200 = 0,5$$

18. Opiši osnovne značilnosti privatizacije v Sloveniji!

Privatizacija (prehod iz državne ali družbene lastnine v zasebno) je eden od elementov tranzicije. V Sloveniji sta nastala 2 koncepta: KMS (Korže, Mencinger, Simonetti) in PSU (Pederle, Sacks, Umek). Prvi je bil prevladujoč od začetka leta 1990 do maja 1991. Predlagal je decentralizirano, postopno in odplačno privatizacijo, z naslednjimi načini: prodaja obstoječega kapitala, dokapitalizacija, prenos kapitala na sklad, debt equity swaps. PSU koncept je prevladoval od julija 1991 do decembra 1992, zavzemal pa se je za hitro, centralizirano in razdelitveno privatizacijo. Kot kompromis je bil leta 1992 sprejet Zakon o lastninskem preoblikovanju. Poleg tega so privatizacijo urejali še naslednji zakoni: Zakon o denacionalizaciji, Zakon o zadrugah, Stanovanjski zakon in ZLNDL.

Priv. enačba:

$$10 \quad + \quad 10 \quad + \quad 20 \quad + \quad (1-x) \cdot 40 \quad + \quad 20 \quad + \quad x \cdot 40 = 100$$

pokoj. skl. odšk. skl. skl. za razv. skladi zaposleni individualni

Kompromis je prinesel decentralizirano, postopno in razdelitveno privatizacijo. Imeli so 3 cilje: ekonomski (gospodarska učinkovitost), socialni (pravičnost) in politični (demokracija, razbitje političnega monopola). Podjetja so bila razdeljena na mala uspešna ($x = 1$, 60% individualnih lastnikov), srednja (razpršeno lastništvo) in neuspešna velika podjetja ($x = 0$, interesa za nakup ni, 80% institucionalnih lastnikov). Konec leta 1997 je bila privatizacija podjetij končana.

Po zakonu o zadrugah imajo zadruge pravico do deleža v prehrambenih podjetjih. Po stanovanjskem zakonu je bila izvedena neke vrste odplačna privatizacija.

19. S teoretičnimi determinantami investicijskega povpraševanja razloži, zakaj je bilo v Sloveniji po osamosvojitvi tako majhno?

Obseg investicij je premo sorazmeren z velikostjo dohodka, obratno sorazmeren z obrestno mero, medtem ko kapital lahko vpliva v obe smeri. Ob osamosvojitvi je bila v Sloveniji obrestna mera visoka, zaradi izgube trga pa smo se srečali tudi z zmanjšanjem dohodka.

20. Enačba $rZ_t = 2,5 + 0,3 rQ_t$, kjer je rZ_t stopnja rasti zaposlenosti in rQ_t stopnja rasti produkcije, je bila zaposlitvena funkcija slovenskega gospodarstva pred letom 1991. Zdaj je $rZ_t = -2,1 + 0,1 rQ_t$. Kaj vsebinsko pomenijo vrednosti 2,5, 0,3, -2,1 in 0,1? Kaj se je zgodilo in kako se s tem povezuje brezposelnost?

2,5 in -2,1 sta avtonomni stopnji rasti (a), ki je neodvisna od gospodarske aktivnosti. Pred letom 1991 so pač zaposlovali ne glede na rast gospodarske aktivnosti, danes pa je trend odpuščanja zaradi TN.

0,3 in 0,1 sta elastičnost zaposlovanja (b), ki kažeta za koliko % se spremeni zaposlovanje, če se Q spremeni za 1 %. Večji kot je b, večje so oscilacije zaposlovanja.

Prej so torej dodatno zaposlovali tudi če se Q ni povečeval, stopnja zaposlovanja v odvisnosti od rasti Q pa je bila večja, medtem ko danes odpuščajo delavce, povečanje Q pa minimalno vpliva na rast zaposlenosti. Z drugimi besedami, se ob majhni gospodarski aktivnosti brezposelnost povečuje, da pa bi jo minimalno zmanjšali, je potrebna precejšnja gospodarska rast

21. Naštej podbilance plačilne bilance in oceni, na katerih ima Slovenija presežek in primanjkljaj! Kaj se bo

dogajalo s tečajem tolarja, če bo presežek oziroma primanjkljaj na tekočem računu dolgotrajnejši?

- a) Tekoči račun
 - blagovna menjava (-)
 - nefaktorske storitve (+)
 - faktorske storitve - dohodki (+)
 - tekoči transferi (+)
- b) Finančni in kapitalni računi
 - neposredne naložbe (+)
 - portfolio investicije (+)
 - ostale naložbe (-)
 - devizne rezerve (+)

Če je primanjkljaj na tekočem računu (uvoz je večji od izvoza) dolgotrajnejši, povečano povpraševanje po devizah dvigne njihovo ceno, vrednost tolarja pada. Da bi preprečili padanje tolarja, ga mora CB odkupiti - ponuditi devizne rezerve. Tak ukrep ne more trajati dolgo, saj porabimo vse devizne rezerve. V primeru presežka zaradi povečanja ponudbe deviz vrednost tolarja naraste.

22. Do kakšnih strukturnih sprememb v enačbi družbenega produkta po uporabi je prišlo po osamosvojitvi Slovenije?

$$GDP = C + I + G + E - U$$

C: spremenila se je sama struktura trošenja prebivalstva - izločeni so bili produkti čiste socialistične produkcije, obseg C se je zmanjšal

I: obseg investicij upadel zaradi visokih obresti, sedaj postopoma raste, delež v GDP je majhen

G: poraba države se je močno povečala, predvsem zaradi izgradnje cest

E: se je precej zmanjšal zaradi izgube južnega trga

U: se je povečal zaradi odprtja gospodarstva in sprostitve cen

23. Koliko je h gospodarski rasti prispeval TN, če se je produkcija povečala za 6%, če je kapital rasel po 7%, če je zaposlenost rasla po 2% in če smo v produkcijski funkciji $Q = A K^a L^{(1-a)}$ ugotovili, da je $a = 0,60$?

$$Q = A K^a L^{(1-a)}$$

$$rQ = rA + a \cdot rK + (1 - a) \cdot rL$$

$$rA = rQ - a \cdot rK - (1 - a) \cdot rL$$

$$rA = 6 - 0,6 \cdot 7 - 0,4 \cdot 2 = 1 \quad \text{TN je k rasti prispeval 1\%, K 4,2\% in L 0,8\%}.$$

24. Kaj kažejo tehnični koeficient, Ginijev koeficient, kapitalni koeficient, K4 koeficient, Hirschmanov koeficient koncentracije, koeficient diverzifikacije, koeficient odkritih komparativnih prednosti? Napiši njihove mejne vrednosti! Kaj kažejo mejne vrednosti?

a) Tehnični koeficient kaže strukturo stroškov in delež stroškov določenega produkta v celotnem produktu enega sektorja (input output tabela).

$$a_{11} = x_{11} / x_1 \quad 0 < a < 1 \quad \text{Vrednost blizu 1 pomeni veliko povezanost med panogami.}$$

b) Ginijev koeficient kaže, kakšna je razlika med popolnoma enakomerno razdelitvijo dohodka in dejansko razdelitvijo le tega (grafično to prikazuje Lorenzov grafikon).

$$G = (1/2 - \int_0^1 f(x) \cdot dx) / (1/2) \quad 0 < G < 1 \quad 0 \text{ popolna enakost, 1 neenakomernost porazdelitve.}$$

c) Kapitalni koeficient je ena od predpostavk Harrod Dommarjevega modela rasti, ki pove, kakšna je povezanost med akumulacijo in gospodarsko rastjo.

$$k = K / P \quad \text{koliko kapitala potrebujemo na enoto produkta} \quad 0 < k < \infty \quad \text{je najbolj produktivno.}$$

d) K4 koeficient je eden od koeficientov koncentracije trgovinske menjave, ki kaže deleže 4 najpomembnejših trgovinskih partnerjev. Pokaže ali je naša trgovina koncentrirana ali ne. Vrednost 1 pomeni koncentriran trg, vrednost nič pa razpršenega.

e) Hirschmanov koeficient koncentracije kaže delež enega proizvoda v celoti proizvodov.

$$H = (\sqrt{\sum (x_{ij} / x_j)^2} - \sqrt{1/n}) / (1 - \sqrt{1/n}) \quad n \text{ je število sektorjev} \quad 0 < H < 1$$

f) Koeficient diverzifikacije je koeficient različnosti menjave v primerjavi z drugimi državami.

$$0 < KD < 1 \quad \text{Vrednost 1 kaže na popolno razlikovanje, 0 pa na popolno enakost.}$$

g) Koeficient odkritih komparativnih prednosti kaže ali imamo komparativne prednosti ali ne. Menjavo enega produkta primerjamo z menjavo na svetovnem trgu

$$I = (X_{is} / X_s) / (X_{iw} / X_w) \cdot 100 \quad I > 0 \quad \text{Če je večji od 100 prednosti imamo, če je manjši, ne.}$$

25. Razloži razliko med položajem in pomenom gradbeništva in prometa v gospodarstvu z njunima tehničnima koeficientoma in koeficientoma "povpraševanja"!

Gradbeništvo: tehnični koeficient - velik delež materialnih izdatkov v gradbeništvu, velik pomen za zaposlovanje ljudi, zlasti NKV. Koeficient povpraševanja je visok, povpraševanje je v celoti določeno z I, zato na gradbeništvo močno vplivajo oscilacije v gospodarstvu. Te oscilacije prenaša na druge dejavnosti, ki imajo pomemben delež v D (gradbeni materiali, lesna industrija) in tudi na ostale preko plač

Promet je pasivna gospodarska dejavnost, oscilacije so približno enake kot v gospodarstvu. Je kapitalno in delovno intenzivna panoga, velik delež stroškov za amortizacijo in plače. Prometa se ne da izvoziti, niti producirati na zalogo, zato je $D = S$. Obseg D je določen s povpraševanjem po produktih. Promet in proizvodnja sta povezani. Učinkovitost prometa zmanjšuje stroške proizvodnje

26. V povojnem sistemskem razvoju razlikujemo več obdobj. Katera in zakaj? Kaj so temeljne značilnosti posameznih razdobj na naslednjih področjih: investicije, cene, upravljanje podjetij, kmetijstvo, planiranje?

(a) Administrativni socializem (46 - 52), administrativno samoupravni socializem (52 - 63), tržni socializem (63 - 73), dogovorni socializem (73 - 89). Zakaj? Razlikujemo jih po tem, kdo je odločal o bistvenih vprašanjih - kaj, kako, komu, kdaj? Mejniki so bile ustave ali ustavni zakoni.

(b) V prvem obdobju je bil značilen sistem racionirane potrošnje. Cene so bile irelevantne in so nastale le kot računski kategoriji. Značilne so bile nizke cene kmetijskih in visoke cene industrijskih izdelkov. S tem se je zadrževala inflacija. To da si imel denar, ni nič pomagalo, ker je bila večina izdelkov na bone. Investicije - ideja je bila: potrebno je graditi težko industrijo. Vsi dobički iz gospodarstva so šli v zvezni proračun, kjer se je odločalo o investicijah. Upravljanje podjetij je bilo centralno plansko, imeli so podjetja zveznega, republiškega, lokalnega pomena. Planiralo se je večinoma preko telefonov, značilne za to obdobje so izkrivljene informacije (da bi dobili nagrado za presežen plan). Poskus kolektivizacije kmetijstva (močan upad produkcije), nizke cene kmetijskih pridelkov, obvezen odkup, zemljiški maksimum.

V drugem obdobju govorimo o dualizmu cen - delitev na kontrolirane (kmetijski izdelki, elektrika, jeklo) in nekontrolirane cene (industrijski proizvodi). To je povzročilo spremembo strukture v gospodarstvu - razmah industrije. Kontrola cen je omogočala kontrolo inflacije. Obdobje je bilo uspešno, inflacija je bila nizka. O investicijah odloča država, ustanovljeni so bili splošni investicijski skladi na vseh ravneh, kamor plačujejo podjetja zaradi uporabe državne lastnine. Upravljanje podjetij so prenesli na delavce in podjetja. V kmetijstvu agrarna reforma 1953 - konec kolektivizacije, še zmanjšan zemljiški maksimum. Pri planiranju so bili v modi petletni plani, ki pa jih niso jemali resno. Država odloča o plačah in investiranju.

V tretjem obdobju je odprava dualizma cen (sprostitve cen leta 1965) povzročila veliko rast cen kmetijskih izdelkov. Potrebne so bile subvencije. Posledica je bila recesija, kar je pomenilo povečano inflacijo. O investicijah odločajo podjetja samostojno, odpravljeni investicijski skladi. Podjetja so upravljala sama, liberalizacija trgovine, samostojno izvažanje. Kmetijstvu je leta 1965 gospodarska reforma poskušala zagotoviti enakopraven položaj. Kar se tiče planiranja se o vseh štirih vprašanjih odloča na trgu - decentralizirane odločitve v gospodarskih enotah, ni planov, ni kontrole plač.

V četrtem obdobju je značilno uspešno zadolževanje v tujini in precej investicij do leta 1980, kasneje (2. naftna kriza) pa upad investicij visoka rast cen, hiperinflacija. Uvajali so elemente racioniranja. Pri upravljanju podjetij se vsi o vsem dogovarjajo. V kmetijstvu sistem zaščitnih cen (za zmanjšanje oscilacij), subvencioniranje kmetijske produkcije. Pri planiranju so osnovni instituti: samoupravni sporazumi in družbeni dogovori, ni pa jasno, kdo daje odgovore na štiri osnovna vprašanja (kaj, kako, komu, kdaj).

27. Opiši sestavo in uporabo input - output tabel!

Input output tabele kažejo dogajanje znotraj gospodarstva. Vrstice kažejo, v katere sektorje in v kakšnih količinah gre produkt posamezne gospodarske panoge (sekt. output), stolpci pa porabo sredstev iz različnih sektorjev pri produkciji produkta ustreznega sektorja (sekt. inputi). Pokaže koliko druge dejavnosti vplivajo na določeno dejavnost in koliko ta vpliva na ostale dejavnosti.

Tehnični koeficient kaže strukturo stroškov po dejavnosti (posamezni / skupni stroški)

Koeficient D kaže, kako panoga povprašuje po drugih dejavnostih.

INPUT OUTPUT ANALIZA - tokovi znotraj gospodarstva									
INPUT (stolpec)	OUTPUT (vrstica)	INDUSTRIJA	KMETIJSTVO	OSTALO	SKUPAJ	INVESTICIJE	E	C + G	SKUPAJ
INDUSTRIJA		500	34	143	677	163	109	267	539
KMETIJSTVO		86	55	6	147	10	5	79	94
OSTALO		93	13	135	241	217	47	251	515
SKUPAJ		679	102	284	1065	390	161	597	1148
AMORTIZACIJA		46	9	34	89				
W PLAČE		120	82	166	368				
PROFITI		161	28	259	448				
DODANA VREDNOST		327	119	459	905				
UVOZ		210	20	13	243				
SKUPAJ		1216	241	756	2213				
A kvadrant = reprodukcijski kvadrant oz. struktura proizvodnje B kvadrant = stroškovni kvadrant oz. stroški C kvadrant = kvadrant finalnih outputov oz. struktura končne porabe REPRODUKCIJA KONČNA UPORABA VSEOBSEŽNI PRODUKT									
Struktura nabave v posameznih panogah - struktura materialnih stroškov									
~ primerjamo s celotno nabavo v posamezni panogi IND, KM, OST									
INPUT (stolpec)	OUTPUT (vrstica)	INDUSTRIJA	KMETIJSTVO	OSTALO	SKUPAJ	INVESTICIJE	E	C + G	SKUPAJ
INDUSTRIJA		41,12%	14,11%	18,92%	30,59%	41,79%	67,70%	44,72%	46,95%
KMETIJSTVO		7,07%	22,82%	0,79%	6,64%	2,56%	3,11%	13,23%	8,19%
OSTALO		7,65%	5,39%	17,86%	10,89%	55,64%	29,19%	42,04%	44,86%
SKUPAJ		55,84%	42,32%	37,57%	48,12%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
AMORTIZACIJA		3,78%	3,73%	4,50%	4,02%				
W PLAČE		9,87%	34,02%	21,96%	16,63%				
PROFITI		13,24%	11,62%	34,26%	20,24%				
DODANA VREDNOST		26,89%	49,38%	60,71%	40,89%				
UVOZ		17,27%	8,30%	1,72%	10,98%				
SKUPAJ		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%				

$$GDP = I + C + G + E - U$$

→ po uporabi

$$GDP = Am + plače + profit$$

→ dohodkovna metoda

$$GDP = \sum (R_L - M_S)$$

→ stvarna metoda

28.

(a) Kaj so temeljne narodnogospodarske identitete?

(b) Kolikšne so približne številke (mrd. SIT) za posamezne elemente identitet v Sloveniji leta 1999?

(b) Katere so posebnosti v enačbah bruto domačega produkta Slovenije po uporabi in dohodkih?

(c) Do kakšnih sprememb v enačbah je prišlo po osamosvojitvi?

(a) $Y_D + S_b + T = C + I + G + (E - U)$

Y_D (razpoložljivi dohodek) = $C + S_p$

$C + S_p + S_b + T = C + I + G + (E - U)$

S_b (prihranki podjetij), S_p (prihranki prebivalstva)

$S + T = I + G + (E - U)$

$E - U$ (deficit ali suficit v plačilni bilanci)

$(S - I) + (T - G) = (E - U)$

$S - I$ (prihranki nejav. sektorja), $T - G$ (javni prihranki)

(b) Tud sanja se mi ne!

(c) C se je zmanjšala, zaradi povečane i so ljudje varčevali, I so upadle, G je zrasla predvsem zaradi gradnje cest, E se je zmanjšal na račun izgube YU trga, zaradi odprtja trga se je povečal U.

29. Model zaprtega gospodarstva je:

$C_t = 300 + 0,7 Y_{d,t}$

$I_t = 0,3 Y_{t-1} - 50 R_t$

$T_t = 0,2 Y_t$

$Y_{d,t} = Y_t - T_t$

$Y_t = C_t + I_t + G_t$

C - poraba, Y_d - razpoložljivi dohodek, I - investicije, G - državna poraba, R - obrestna mera, T - davki in Y - dohodki.

(a) Določi, kaj so v modelu endogene in kaj ekonomsko politične spremenljivke?

(b) Kaj smiselno pomenijo posamezni koeficienti in kaj se dogaja z družbenim produktom, če se njihove vrednosti spreminjajo?

(a) Endogene: C, I, T, Y_d , Y, ekonomsko politične G, R

(b) 300 = a (avtonomno trošenje)

$a \Rightarrow GDP$

0,7 = b (mejna nagnjenost k trošenju)

$b \Rightarrow GDP$

0,3 = c (mejna nagnjenost k investiranju)

$c \Rightarrow GDP$

50 = f (faktor odvisnost I od R ($I = f(R)$))

$f \Rightarrow I \downarrow \Rightarrow GDP \downarrow$

$0,2 = t$ (davčna stopnja)

$t \Rightarrow T \Rightarrow C \downarrow \Rightarrow GDP \downarrow$

30. Kaj so determinante transakcijskega in kaj likvidnostnega povpraševanja po denarju? Ali vpeljava kartic in čekov vpliva na povpraševanje po denarju? Zakaj da ali ne?

Determinante likvidnostnega povpraševanja so dohodek, obrestna mera, portfolio. Pričakovano povečanje donosov od drugih naložb zmanjšuje D_L .

Determinante transakcijskega povpraševanja so dohodek, hitrost kroženja, obrestna mera, fiksni strošek banke. Dohodek in fiksni strošek banke povečujeta, ostali determinanti zmanjšujeta D_T .

Vpeljava kartic in čekov zmanjša količino gotovine v obtoku, večja je hitrost kroženja, zmanjšajo se stroški banke. Potrebe po likvidnosti ni, saj je (bil) ček legal tender in je omogočal neomejeno likvidnost. Meja med D_L in D_T se zabriše.

31. V enačbi $rZ_t = 2,5 + 0,3 rQ_t$, je rZ_t stopnja rasti zaposlenosti in rQ_t stopnja rasti produkcije.

(a) Za kakšno enačbo gre in kaj vsebinsko pomenita vrednosti a (2,5) in b (0,3)?

(b) Konec leta 1990 je bilo v gospodarstvu 600.000 zaposlenih. V letih 1991 in 1992 je bila vrednost a = -1 in b = 0,75. Produkcija se je zmanjševala po 5 % letno. Koliko delavcev je bilo ob delo?

(c) Po 1993 se produkcija povečuje po 5 %, b = 0,2, a = -2. Koliko ljudi bi imelo delo konec 1994?

(d) Zakaj gre in kako to vpliva na brezposelnost?

(a) Gre za enačbo rasti zaposlovanja, pri čemer je a stopnja avtonomnega zaposlovanja, neodvisna od gospodarske aktivnosti (zaposluje se 2,5 % tudi če se produkcija ne povečuje), b pa je elastičnost zaposlovanja (če se produkt poveča za 1 %, se zaposlovanje poveča za 0,3 %)

(b) $rZ_t = -1 + 0,75 rQ_t$, $rZ_t = -1 + 0,75 \cdot -5 = -4,75 \%$ Zaposlovanje se je zmanjševalo za 4,75 %

$$X_{91} = Z_{90} \cdot rZ_t = 600.000 \cdot -4,75 \% = -28.500$$

$$Z_{91} = Z_{90} + X_{91} = 600.000 - 28.500 = 571.500$$

$$X_{92} = Z_{91} \cdot rZ_t = 571.500 \cdot -4,75 \% = -27.146$$

$$Z_{92} = Z_{91} + X_{92} = 571.500 - 27.146 = 544.354$$

Leta 1991 je delo izgubilo 28.500 delavcev, leta 1992 pa še 27.146 delavcev.

(c) $rZ_t = -2 + 0,2 rQ_t$, $rZ_t = -2 + 0,2 \cdot 5 = -1 \%$

$$X_{93} = Z_{92} \cdot rZ_t = 544.354 \cdot -1 \% = -5.444$$

$$Z_{93} = Z_{92} + X_{93} = 544.354 - 5.444 = 538.910$$

$$X_{94} = Z_{93} \cdot rZ_t = 538.910 \cdot -1 \% = -5.389$$

$$Z_{94} = Z_{93} + X_{94} = 538.910 - 5.389 = 533.521$$
 Konec leta 1994 je zaposlenih 533.521 ljudi.

(d) Ta pojav se imenuje histereza, ki je prisotna na neoevropskih trgih. Ko produkcija pada, pada zaposlenost, ko pa produkcija narašča, zaposlenost ne narašča, ampak ostane enaka ali pa celo še pada (kot v našem primeru). To povzroča stalno naraščajočo brezposelnost.

32. Lanski bruto domači produkt Slovenije je bil:

po tekočih cenah v mrd. SIT:

a) 4.000 b) 1.000 c) 1.500

po cenah iz leta 1992 v mrd. SIT:

a) 1.000 b) 2.000 c) 1.500

izvoz blaga in storitev v mrd. USD:

a) 5,20 b) 6,35 c) 9,45

tečaj SIT/USD:

a) 135 b) 90 c) 200

Napiši pravo kombinacijo odgovorov!

Če je bil tekoči račun izravnán, izračunaj ustrezni GDP/capita v dolarjih in odprtost gospodarstva (trade/output ratio)!

Pravi odgovori so a, a, c, c.

$$GDP = 4.000 / 200 = 20 \text{ mrd. USD}$$

$$GDP / \text{capita} = 20 \cdot 10^9 / 2 \cdot 10^6 = 10^4 = 10.000 \text{ USD}$$

$$\text{trade} / \text{output ratio} = \text{izvoz} + \text{uvoz} / GDP = 2 \cdot 9,45 / 20 = 0,945$$

33. Kaj se zgodi z IS krivuljo,

(a) če se poveča avtonomno trošenje države,

(b) če mejna nagnjenost k trošenju naraste,

(c) če investicije postanejo manj občutljive na obrestno mero.

Razloži, zakaj!

(a) IS krivulja se pomakne v desno.

(b) Zmanjša se naklon IS krivulje.

(c) Poveča se naklon IS krivulje.

Avtonomna potrošnja premika IS krivuljo vzporedno levo ali desno. Če se avtonomno trošenje poveča, se IS krivulja pomakne v desno.

Na naklon IS krivulje vpliva multiplikator. Če je ta majhen, dohodki ne reagirajo mnogo na katerokoli spremembo - krivulja je strma. Večja nagnjenost k trošenju pomeni večji multiplikator, to pa pomeni burnejše reakcije na spremembe, krivulja IS postane bolj položna.

Naklon IS krivulje nam pove, kako dohodek reagira na spremembo obrestne mere. Strma krivulja (velik naklon) pomeni majhen b. Bolj kot je krivulja položna, večja je občutljivost. Investicije so sestavni del dohodka, torej velja isto.

34. Z uporabo IS-LM modela razloži učinke na obrestno mero in agregatno povpraševanje

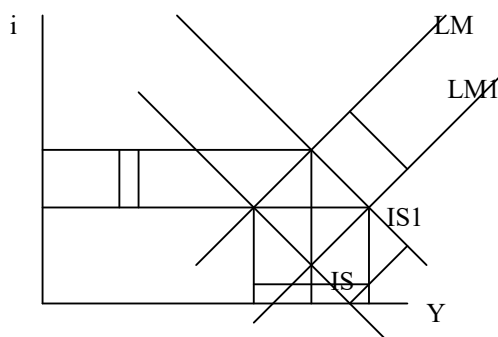
(a) povečanja državnih izdatkov skupaj s povečanjem količine denarja v obtoku,

(b) zmanjšanja državnih izdatkov skupaj s povečanjem količine denarja,

(c) zmanjšanje davkov in zmanjšanje količine denarja v obtoku,

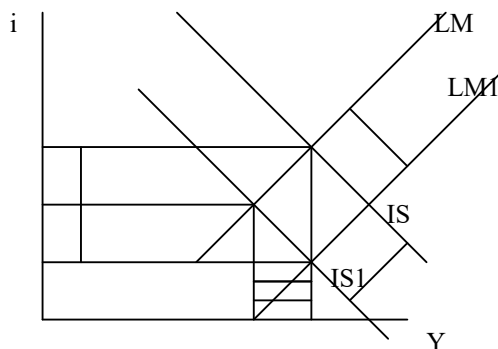
(d) enakega povečanja količine denarja in cen

(a)

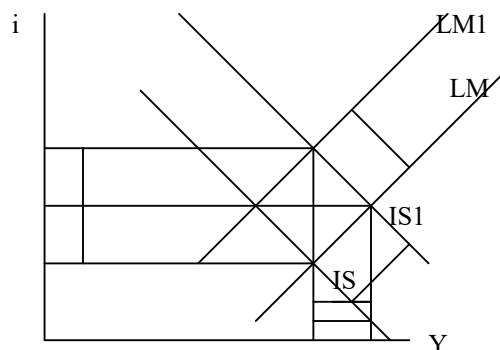
Povečanje državnih izdatkov bo premaknilo IS krivuljo v desno, kar bo zvišalo obrestno mero in družbeni produkt. Krivulja agregatnega povpraševanja se pomakne v desno. Povečanje ponudbe denarja s strani CB premakne LM krivuljo v desno, kar zniža obrestno mero (izniči dvig obrestne mere, ki je nastal zaradi premika IS krivulje) in spet poveča družbeni produkt.

(b)

Zmanjšanje državnih izdatkov bo premaknilo IS krivuljo v levo, kar bo znižalo obrestno mero in družbeni produkt. Krivulja agregatnega povpraševanja se pomakne v levo (agregatno povpraševanje se zmanjša). Povečanje ponudbe denarja s strani CB premakne LM krivuljo v desno, kar dodatno zniža obrestno mero in poveča družbeni produkt, ki se vrne na izhodiščno vrednost (izniči padec produkta, ki je nastal zaradi premika IS krivulje). Oboje velja ob pogoju nespremenjenih cen.

(c)

Zmanjšanje davkov premakne krivuljo IS v desno - dvigne se obrestna mera in produkt. Zmanjšanje količine denarja v obtoku pa pomakne krivuljo LM v levo - produkt pade nazaj na prejšnjo vrednost, obrestna mera pa se še dodatno dvigne.

- (d) Povečanje ponudbe denarja premakne LM krivuljo v desno, enako povečanje cen pa zniža realno ponudbo denarja, zato se pomakne v levo. Učinka se izniči, LM krivulja ostane v istem položaju.

35. Kateri so razlogi, zaradi katerih standardna keynesianska politika oživljanja gospodarstva v Sloveniji ne deluje dobro?

- visoke obrestne mere zmanjšujejo investicije
- povečali bi inflacijo (cilj BS je stabilizacija in zmanjšanje inflacije)
- neizkoriščenost kapacitet
- transformacijska depresija

Keynesianska politika oživljanja deluje predvsem v velikih gospodarstvih (nacionalni program izgradnje cest zahteva večje zmogljivosti kot jih imamo sami - zaradi uvoza materialov in tehnologije se velik del dohodka preliva v tujino).

36. Kadar govorimo o ravnotežnem tečaju razlikujem tri različna razdobja. Zakaj gre? Se zdi pravšnja trditev, da je tržni tečaj v Sloveniji bliže PPP tečaju kot na Češkem. Zakaj?

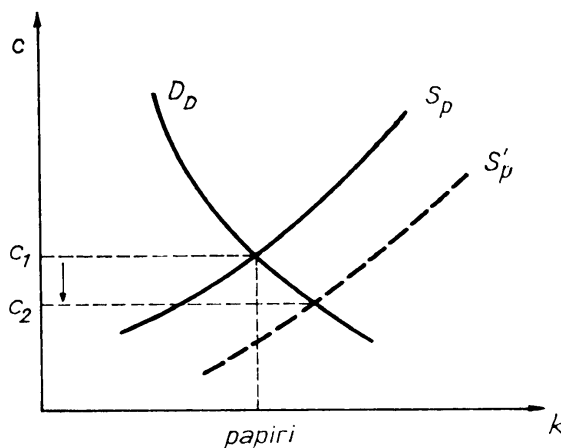
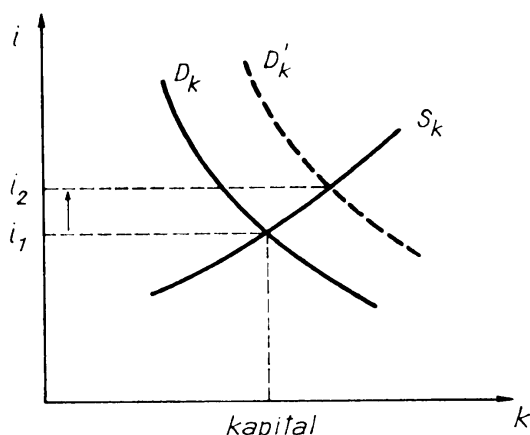
- a) Dolgo - ravnotežni tečaj dobimo z izenačitvijo kupne moči (PPP) dveh valut. To je težko ugotovljivo, pojavlja se tudi razlikovanje med absolutno in relativno ravnijs tečaja. Pri relativni se realni tečaj spreminja in na podlagi tega razlikujemo tradeables (dobrine, ki sodelujejo v menjavi), katerih cena se spreminja in s tem povpraševanje po njih ter non-tradeables (ki ne sodelujejo v menjavi), katerih cena (in s tem D) ostaja konstantna.
- b) Kratko - ravnotežni tečaj je odvisen od dohodka in povpraševanja po tuji valuti. Ponudba in povpraševanje se določata z makroekonomskimi agregati (E, U, nakup in prodaja fizičnega in finančnega premoženja)
- c) Zelo kratko - ravnotežni tečaj dobimo glede na pričakovana gibanja obrestne mere in tečaja. Za Slovenijo je značilno, da imamo presežek v ponudbi tuje valute, zato je ta šibka, SIT pa je trden. Posledica je zaostajanje tečaja za ravnotežnim, kar povzroča izvoznikom izgubo, uvoznikom pa dobiček. To deloma ublažuje CB s pomočjo operacij odprtega trga.

Najpogostejši razlog za razliko med realnim in ravnotežnim tečajem (za razliko med kupnimi močmi posameznih valut) je domača inflacija. Če je ta višja kot pri trgovinskem partnerju, je domača valuta precenjena. Češka ima fiksni tečaj, medtem ko se Slovenija z drsnim tečajem lažje prilagaja ravnotežnemu tečaju.

37. Vrednostni papir je pri obrestni meri 4 % stal 200 tolarjev. Obrestna mera se je dvignila na 5 %.

- (a) Kolikšna bo cena vrednostnega papirja ?
- (b) Prikaži grafično s trgom kapitala in trgom vrednostnih papirjev!
- (c) Razloži mehanizem!
- (c) $C = D / i$
 $D = C_1 \cdot i_1 = 200 \cdot 0,04 = 8$
 $C_2 = D / i_2 = 8 / 0,05 = 160$

(b)

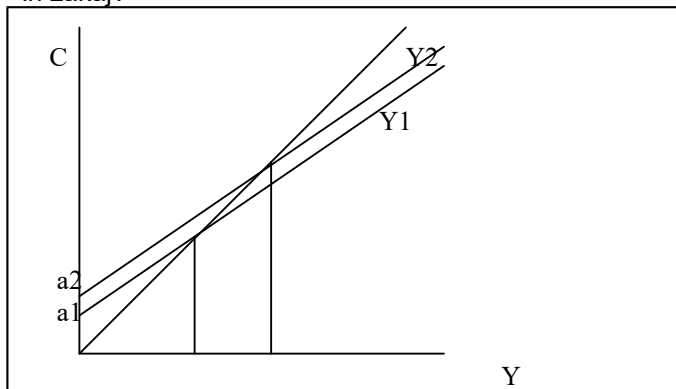
c) Višja obrestna mera je posledica povečanje povpraševanja po kapitalu, to pa pomeni povečano ponudbo vrednostnih papirjev. Kot za vsako dobrino tudi kapitalu in papirjem večje povpraševanje dviguje, večja ponudba pa nižja cena.

38. Funkcija trošenja prebivalstva je $C = 20 + 0,8 Y$.

(a) Kolikšen je ravnotežni produkt?

(b) Avtonomno trošenje se je dvignilo za 20. Izračunaj novo ravnotežje, nariši in razloži.

(c) Mejna nagnjenost k trošenju se je znižala na 0,75. Kakšen je ravnotežni produkt pred in po povečanju trošenja in zakaj?

a) $C = Y$

$$Y = 20 + 0,8 Y$$

$$0,2 Y = 20$$

$$Y = 100$$

$$Y = a / (1 - b)$$

$$Y = 20 / (1 - 0,8)$$

$$Y = 100$$

(b) $0,2 Y = 40$

$$Y = 200$$

$$Y = 40 / (1 - 0,8)$$

$$Y = 200$$

Avtonomno trošenje se je povečalo (neodvisno od povečanja dohodka), to premakne funkcijo trošenja vzporedno navzgor. V zaprtem uravnoteženem gospodarstvu, kjer velja $C = Y$, to povzroči povečanje produkcije.

(c)

$$Y = 20 + 0,75 Y$$

$$0,25 Y_1 = 20$$

$$Y_1 = 80$$

$$C = Y$$

$$Y = a / (1 - b)$$

$$Y_1 = 20 / (1 - 0,75)$$

$$Y_1 = 80$$

$$0,25 Y_2 = 40 \quad Y_2 = 40 / (1 - 0,75)$$

$$Y_2 = 160 \quad Y_2 = 160$$

Mejna nagnjenost k trošenju, ki pove kolikšen del dohodka bom porabil poleg avtonomnega trošenja se je zmanjšala, s tem pa se je zmanjšala tudi celotna poraba in s tem produkt.

39. V poveljnem sistemskem razvoju Jugoslavije in Slovenije razlikujemo več obdobj.

(a) Katera in zakaj?

(b) Kaj so temeljne značilnosti posameznih razdobj pri določanju cen in inflaciji?

(a)

Administrativni socializem (46 - 52), administrativno samoupravni socializem (52 - 63), tržni socializem (63 - 73), dogovorni socializem (73 - 89). Zakaj? Razlikujemo jih po tem, kdo je odločal o bistvenih vprašanjih - kaj, kako, komu, kdaj?

(b)

V prvem obdobju je bil značilen sistem racionirane potrošnje. Cene so bile irelevantne in so nastale le kot računski kategoriji. Značilne so bile nizke cene kmetijskih in visoke cene industrijskih izdelkov. S tem se je zadrževala inflacija. To da si imel denar, ni nič pomagalo, ker je bila večina izdelkov na bone.

V drugem obdobju govorimo o dualizmu cen - delitev na kontrolirane (kmetijski izdelki, elektrika, jeklo) in

nekontrolirane cene (industrijski proizvodi). To je povzročilo spremembo strukture v gospodarstvu - razmah industrije. Kontrola cen je omogočala kontrolo inflacije. Obdobje je bilo uspešno, inflacija je bila nizka.

V tretjem obdobju je odprava dualizma cen (sprostitev cen leta 1965) povzročila veliko rast cen kmetijskih izdelkov. Potrebne so bile subvencije. Posledica je bila recesija, kar je pomenilo povečano inflacijo.

V četrtem obdobju je značilno uspešno zadolževanje v tujini do leta 1980, kasneje (2. naftna kriza) pa visoka rast cen, hiperinflacija.

40. Kaj je fiskalna politika in kako deluje?

Fiskalna ali davčna politika je sistem ukrepov, s katerimi vplivamo na javne prihodke in izdatke in s tem uresničujemo cilje ekonomske politike.

Lahko nastopa kot politika stabilizacije povpraševanja v različnih fazah konjunkturnih ciljev, pa tudi kot prerazdelitvena politika. Zato učinkuje na:

- povpraševanje - povečanje javnih izdatkov deluje nanj ekspanzivno, zmanjšanje javnih prihodkov kontraktivno (jakost učinka je odvisna od proračunskega multiplikatorja)

- ponudbo - vsaka diferenciacija davčnih stopenj, carinskih tarif spreminja relativne cene proizvodnih faktorjev produktov in storitev

Učinek fiskalne politike je na kratek rok večji na povpraševanje kot na ponudbo (ki je na kratek rok neelastična).

Glede vpliva fiskalne politike na agregatno povpraševanje velja, da ga vlada spreminja:

- direktno (sprememba državnih izdatkov za produkte in storitve)

- indirektno (sprememba razpoložljivih dohodkov ekonomskih subjektov s spreminjanjem davčnih stopenj in transferov).

V okviru razdelitvene funkcije z uporabo progresivnih davčnih stopenj, davčnih olajšav, transfernih izdatkov fiskalna politika sekundarno razdeli narodni dohodek.

Osrednji makroekonomski agregat na katerega je osredotočena, je dohodek.

41. Opiši osnovne značilnosti veljavnega zakona o privatizaciji.

Privatizacija (prehod iz državne ali družbene lastnine v zasebno) je eden od elementov tranzicije. V Sloveniji sta nastala 2 koncepta: KMS (Korzet, Mencinger, Simonetti) in PSU (Pederle, Sacks, Umek). Prvi je bil prevladujoč od začetka leta 1990 do maja 1991. Predlagal je decentralizirano, postopno in odplačno privatizacijo, z naslednjimi načini: prodaja obstoječega kapitala, dokapitalizacija, prenos kapitala na sklad, debt equity swaps. PSU koncept je prevladoval od julija 1991 do decembra 1992, zavzemal pa se je za hitro, centralizirano in razdelitveno privatizacijo. Kot kompromis je bil leta 1992 sprejet Zakon o lastninskem preoblikovanju. Poleg tega so privatizacijo urejali še naslednji zakoni: Zakon o denacionalizaciji, Zakon o zadrugah, Stanovanjski zakon in ZLNDL.

Priv. enačba:

$$10 \text{ pokoj. skl.} + 10 \text{ odšk. skl.} + 20 \text{ skl. za razv.} + (1-x) \cdot 40 \text{ skladi} + 20 \text{ zaposleni} + x \cdot 40 \text{ individualni} = 100$$

Kompromis je prinesel decentralizirano, postopno in razdelitveno privatizacijo. Imeli so 3 cilje: ekonomski (gospodarska učinkovitost), socialni (pravičnost) in politični (demokracija, razbitje političnega monopola). Podjetja so bila razdeljena na mala uspešna ($x = 1$, 60% individualnih lastnikov), srednja (razpršeno lastništvo) in neuspešna velika podjetja ($x = 0$, interesa za nakup ni, 80% institucionalnih lastnikov). Ljudje so svoje certifikate le delno vložili v podjetja, 60% so jih vložili v PID, ki so bili na premoženju udeleženi le z 20% - nastala je t.i. privatizacijska vrzel. Konec leta 1997 je bila privatizacija podjetij končana.

Po zakonu o zadrugah imajo zadruge pravico do deleža v prehrabnenih podjetjih. Po stanovanjskem zakonu je bila izvedena neke vrste odplačna privatizacija.

42. Rezerve BS so konec 1996 dosegle 2,2 milijarde USD, skupne devizne rezerve so 4 milijarde USD, konec marca pa so se prve zmanjšale na 2, skupne pa na 3,8 milijard. Kako je določena velikost uradnih in kako velikost rezerv pri bankah?

Padec je posledica:

- (a) spremembe tečaja USD/DEM,
- (b) odplačila dolgov,
- (c) novega zadolževanja;
- (d) spremembe tečaja USD/DEM in odplačila dolgov,
- (e) odplačila dolgov in novega zadolževanja

Uradne devizne rezerve (devizne rezerve BS) so devizna sredstva, ki jih ima BS pri najboljših tujih bankah. Velikost uradnih rezerv je določena s pričakovanimi odlivi (pričakovanje, da bomo gradili ceste) in z

zapadlimi odlivi deviz (terjatve tujih podjetij do naših podjetij). Na velikost rezerv vpliva tudi tečaj. Devizne rezerve morajo imeti tudi naše (prvovrstne) banke. Velikost rezerv pri bankah je sestavljena iz obveznih (CB določi mesečni devizni minimum - obvezne rezerve bank za zagotavljanje njihove likvidnosti) in neobveznih rezerv bank, ki jih določijo banke same.

Padec je posledica spremembe tečaja USD/DEM in odplačila dolgov.

43. Definiraj in razloži povezave med po dvema pojmom: tekoči račun, kritična obrestna mera, investicijsko povpraševanje, obrestna mera, likvidnostno povpraševanje, tečaj!

a) Kritična obrestna mera in likvidnostno povpraševanje:

Likvidnostno povpraševanje je povpraševanje po denarju, ki presega potrebe za tekoče transakcije. Vsakdo želi imeti nekaj denarja pri sebi zaradi zagotovitve varnosti, tudi špekulativno povpraševanje. Kritična obrestna mera - če je dejanska obrestna mera nižja, pričakovana izguba presega zaslužek, ki ga prinašajo obresti. Povezava je likvidnostna past, ko posameznik raje drži denar v žepu, kot da bi denar vložil v banko, saj so obresti prenizke, da bi mu pokrile pričakovano izgubo.

b) Investicijsko povpraševanje in obrestna mera:

Investicije so negativna funkcija obrestne mere. Če obrestna mera naraste, investicije upadejo in obratno.

c) Tekoči račun in tečaj:

Če tečaj tuje valute pade, pomeni, da tolar apreciira. To poveča uvoz in zmanjša izvoz, kar se seveda odraža v primanjkljaju na tekočem računu v plačilni bilanci (trgovinska bilanca je negativna).

d) Tekoči račun in obrestna mera:

Če obrestna mera na svetovnem trgu ni enaka domači obrestni meri v primeru majhnega odprtega gospodarstva, pride do presežkov ali primanjkljajev na tekočem računu zaradi priliva ali odliva investicijskega kapitala.

44. Kako bi bile v plačilni bilanci prikazane naslednje transakcije:

(a) Sava izvozi za 1 mio DEM gum, z izkupičkom in posojilom 1 mio DEM v tujini, tam ustanovi podjetje;

(b) državljan Slovenije prejme 100.00 DEM dividend kot delničar VW;

(c) avstrijsko podjetje kupi tovarno papirja za 100 milijonov šilingov, vanjo pripelje stroje, ki jih oceni za 50 milijonov, ob njej zgradi nov oddelek, kar ga stane 20 milijonov?

(a) Izvoz za milijon DEM gum je blagovna menjava - tekoča transakcija (priliv)

Poraba milijona za ustanovitev podjetja v tujini je neposredna naložba - finančna transakcija (odliv).

Najem kredita za ustanovitev podjetja v tujini sodi pod ostale naložbe - finančna transakcija (odliv).

(b) Dividende od delnic so faktorski prilivi - tekoča transakcija (priliv).

(c) Vse transakcije sodijo med neposredne naložbe - finančne transakcije (priliv), s tem da nakup tovarne pomeni akvizicijo, gradnja novega objekta pa greenfield investicijo.

45. Predpostavi da so investicije $I = 50 - r$ in prihranki $S = 4r$.

(a) Kolikšna bo ravnotežna obrestna mera, investicije in prihranki v zaprtem gospodarstvu.

(b) Kaj bi bilo, če gre za majhno odprto gospodarstvo in je obrestna mera na svetovnem trgu enaka 8? Kaj bi bilo, če bi bila obrestna mera na svetovnem trgu 12?

(a) $I = S$

$$50 - r = 4r$$

$$5r = 50$$

$$r = 10$$

$$I = 50 - r = 40$$

$$S = 4r = 40$$

(b) Če je obrestna mera na svetovnem trgu manjša, pride do priliva kapitala, kar povzroči padec obrestne mere na nivo svetovne (ker gre za majhno gospodarstvo takoj pride do zasičenja).

$$I = 50 - 8 = 42$$

$$S = 4 \cdot 8 = 32$$

Nižja obrestna mera poveča investicijsko povpraševanje, $I > S$

Če je obrestna mera na svetovnem trgu večja, pride do odliva kapitala, kar povzroči dvig obrestne mere na nivo svetovne.

$$I = 50 - 12 = 38$$

$$S = 4 \cdot 12 = 48$$

Višja obrestna mera zmanjša investicijsko povpraševanje, $S > I$

Velja, da je I negativna funkcija i .

46. V prvih treh mesecih letos so menjalnice prodale za 100 milijonov DEM več, kot so jih kupile. Ali je to slabše, kot če bi Slovenija imela 100 milijonov primanjkljaja na podjetniškem trgu? Zakaj BS Slovenije ne ustrezajo veliki

presežki ali veliki primanjkljaji na deviznem trgu?

Da, ker na celotni saldo vpliva saldo na podjetniškem trgu in saldo na menjalniškem trgu, s tem da se mora prvi obvezno izravnati v roku meseca dni, za menjalniškega pa te omejitve ni. Primanjkljaj na podjetniškem trgu dolgoročno torej ni problem, primanjkljaj na menjalniškem trgu pa pomeni (dolgoročno) skupni primanjkljaj deviz. Povpraševanje po devizah je torej večje od ponudbe, to pa slabi tečaj tolarja. Dokler je povpraševanje večje od ponudbe, tečaj raste. Če ta položaj ostane prisoten dalj časa, bo seveda vplival tudi na dvig tečaja na podjetniškem trgu, to pa pomeni deprecijacijo. Dolgoročno gledano deprecijacija odgovarja relativni inflaciji, ki pa ni cilj naše gospodarske politike.

47. Kako bi proračunski primanjkljaj mogel vplivati na ponudbo denarja? Kako ga je mogoče financirati, ne da bi učinkoval na ponudbo denarja?

Načeloma poveča ponudbo denarja, če se financira z ukrepi denarne politike:

- zadolževanje pri CB
- tiskanje novega denarja
- zadolževanje v tujini
- zmanjšanje devizne rezerve (vsebinsko enako kot zadolževanje v tujini)

Če ne želimo učinkov na ponudbo denarja lahko uporabimo čisto fiskalno politiko:

- povečanje davkov (zadošča tudi bolj dosledno pobiranje, rezerve so tudi pri kaznih)
- prodaja obveznic privatnemu sektorju (enako velja za premoženje - prodaja deleža v Petrolu)
- zamude pri plačevanju obveznosti države

48. Agregatna potrošna funkcija je $C = 25 + 0,8 Y$. Izračunaj ravnotežni produkt. Razpoložljivi produkt država obdavči z 10 enotami davka, ki jih potroši. Izračunaj nov ravnotežni produkt! Razloži multiplikator uravnovešenega proračuna!

$$Y = C = 25 + 0,8 Y$$

$$0,2 Y = 25$$

$$Y = 125$$

$$Y = C + G = 25 + 0,8 (Y - T) + T = 25 + 0,8 Y - 8 + 10 = 27 + 0,8 Y$$

$$Y - 0,8 Y = 27$$

$$Y = 27 / 0,2 = 135$$

Multiplikator je sestavljen iz davčnega multiplikatorja in multiplikatorja državnih izdatkov

$\alpha_T = -b / (1 - b)$ je negativen ker zmanjša dohodek

$$\alpha_G = 1 / (1 - b)$$

$$\alpha_T + \alpha_G = -b / (1 - b) + 1 / (1 - b) = (1 - b) / (1 - b) = 1$$

49. TAM je prenehal s proizvodnjo tovornjakov. Kako se to pozna v izračunih bruto domačega produkta (GDP)? Kako se bo to pokazalo v računu GDP po metodi uporabe, kako po metodi dodanih vrednosti in kako po dohodkovni metodi?

GDP se zmanjša.

Metoda uporabe: $GDP = C + I + G + E - U$

C se zmanjša, saj je običajno del razpoložljivega dohodka, ki pa se delavcem TAM-a in njihovih dobaviteljev seveda zmanjša.

G se poveča na račun socialnih transferov.

E se zmanjša, ker so ti tovornjaki imeli trg predvsem v Jugi.

Ker je C največji del GDP, se zato GDP zmanjša.

Metoda dodane vrednosti: $GDP = \sum (R_i - MS_i)$

S prenehanjem produkcije odpade celotna dodatna vrednost te produkcije, GDP se zmanjša za dodatno vrednost, ki so jo proizvedli v TAM - u in delno pri njihovih dobaviteljih.

Dohodkovna metoda: $GDP = \sum (W + D + R + Am)$ D - dobiček, R - renta

Produkcijski faktorji postanejo neizkoriščeni, plače se ne izplačujejo (ljudje so brezposelni), dobička ni (če je sploh kaj kapitala ostalo, je neizkoriščen), amortizacije ni. Renta sicer ostane (če jo kdo plačuje), se pa relativno poveča, ker pri isti najemnini naredimo manj

50. Slovenija je od Jugoslavije prevzela 16,38 % zunanega dolga. Kako ta dolg vpliva na razliko med bruto domačim (GDP) in bruto nacionalnim produktom (GNP) in zakaj?

GDP je produkt in storitve na našem teritoriju v določenem času. Če od tega odštejemo faktorske odlive (kar so tujci naredili pri nas) in prištejemo faktorske prilive (kar smo mi naredili v tujini), dobimo GNP. Ta je enak GDP, če so faktorski prilivi enaki faktorskim odlivom. Zunanji dolg ima naravo faktorskega odliva, zato se s prevzemom zunanjega dolga GNP zmanjša, medtem ko GDP ostaja nespremenjen. Če je bil prej GDP večji od GNP se razlika med njima še poveča, če pa je bil manjši, se razlika zmanjša ali se celo prevesi v prid GDP.

Glede na to da je bil GNP/capita leta 1991 cca. 4.500 USD, GDP/capita pa čez 6.300 USD, se torej razlika povečuje.

51. Ali višji GNP/capita nujno pomeni tudi višjo življenjsko raven? Katere elemente je treba upoštevati?

Ne, ker v GNP štejemo tudi faktorske prilive (plače naših državljanov v tujini in donosi našega kapitala v tujini), ni pa rečeno, da ta denar dejansko pride v Slovenijo. Poleg tega je v strukturi dohodka še nekaj spremenljivk, ki ne dvigujejo življenjske ravni:

- I (povečan obseg investicij, poveča GNP, ne pa tudi življenjske ravni (ni sedanjih prihodkov)
- Yd je odvisen od višine davkov
- G ne povečuje življenjske ravni neposredno (če se porabi za oboroževanje namesto za ceste)
- vrednost prostega časa
- siva ekonomija
- poraba prebivalstva (ali več varčujejo)
- razlika med GNP in NNP

52. Vzemimo, da imamo enostavno gospodarstvo s tremi produkti za katere so količine (proizvedene in porabljene) in cene: $Q_1 = 40$, $P_1 = 5$; $Q_2 = 50$, $P_2 = 10$; $Q_3 = 20$, $P_3 = 15$. Izračunaj nom. GDP!

Naslednje leto so količine in cene $Q_1 = 42$, $P_1 = 6$, $Q_2 = 54$, $P_2 = 12$ in $Q_3 = 22$, $P_3 = 17$. Izračunaj nominalni GDP in njegovo rast! Izračunaj realni GDP in njegovo rast upoštevaje GDP deflator izračunan po Lespeyresovi metodi!

$$GDP_N = \sum(Q_i \cdot P_i) = Q_1 \cdot P_1 + Q_2 \cdot P_2 + Q_3 \cdot P_3 = 40 \cdot 5 + 50 \cdot 10 + 20 \cdot 15 = 1.000$$

$$GDP_{N1} = \sum(Q_{i1} \cdot P_{i1}) = Q_{11} \cdot P_{11} + Q_{21} \cdot P_{21} + Q_{31} \cdot P_{31} = 42 \cdot 6 + 54 \cdot 12 + 22 \cdot 17 = 1.274$$

$$rGDP_N = (GDP_{N1} - GDP_N) / GDP_N = (1.274 - 1.000) / 1.000 = 0,274 \quad (+27,4\%)$$

$$GDP_R = GDP_N = 1.000$$

$$GDP_{R1} = \sum(Q_{i1} \cdot P_i) = Q_{11} \cdot P_1 + Q_{21} \cdot P_2 + Q_{31} \cdot P_3 = 42 \cdot 5 + 54 \cdot 10 + 22 \cdot 15 = 1.080$$

$$rGDP_R = (GDP_{R1} - GDP_R) / GDP_R = (1.080 - 1.000) / 1.000 = 0,08 \quad (+8\%)$$

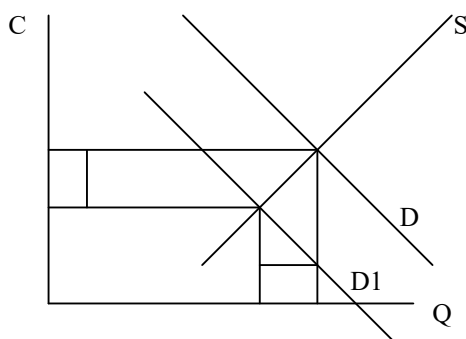
$$I_L = \sum(Q_{i1} \cdot P_i) / \sum(Q_i \cdot P_i) \cdot 100 = 1.080 / 1.000 \cdot 100 = 108 \quad (+8\%)$$

53. (a) Kolikšna sta ravnotežni produkt in ravnotežna raven cen v gospodarstvu, v katerem je povpraševanje Q^D sestavljeno iz porabe prebivalstva $C = 10 - 5P$, $I = 20$, $G = 15$, ponudba pa je dana z enačbo $Q^S = 5 + P$?
- (b) Kaj se zgodi, če se G poveča na 25?
- (c) Kakšen bi bil odgovor na a in b, če bi bil $Q^S = 10$?
- (a) $Q^D = Q^S$
 $10 - 5P + 20 + 15 = 5 + P$
 $40 = 6P$
 $P = 40 / 6 = 6,67$
 $Q = 5 + P = 5 + 6,67 = 11,67$
- (b) $Q^D = Q^S$
 $10 - 5P + 20 + 25 = 5 + P$
 $50 = 6P$
 $P = 50 / 6 = 8,33$
 $Q = 5 + P = 5 + 8,33 = 13,33$
- (c) $Q^D = Q^S$
 $10 - 5P + 20 + 15 = 10$
 $35 = 5P$
 $P_{15} = 35 / 5 = 7$
 $Q_{15} = 10$
 $Q^D = Q^S$
 $10 - 5P + 20 + 25 = 10$
 $45 = 5P$
 $P_{25} = 45 / 5 = 9$
 $Q_{25} = 10$

54. V veliki gospodarski krizi tridesetih let so se zmanjševale tako cene kot produkt. Kaj so bili razlogi in kako jih je mogoče prikazati na sliki agregatne ponudbe in povpraševanja? Na kaj so upali tisti, ki so predlagali varčevanje, kaj je predlagal Keynes? Prikaži s premiki krivulj!

Kriza je posledica hiperprodukcije - S večji od D. Cene so padle in s tem profiti in dohodki, nerealizirani produkt je še zmanjševal povpraševanje (linija D se pomakne v levo). Produkt se zmanjša, primarni faktorji dobijo manj dohodka in s tem se še zmanjša povpraševanje. Tako spet padejo cene in profiti in dohodki, kar še zmanjša

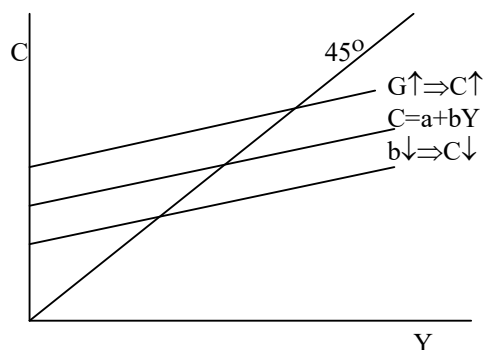
povpraševanje (linija D pa še bolj v levo)...

Zagovorniki varčevanja so upali, da bodo ljudje varčevali in da bodo VSE prihranke investirali in s tem povečali produkt. Ker so bili dohodki nizki, ljudje tega niso mogli, morebitne prihranke pa so zadrževali za slabe čase - investicij ni bilo. Poraba se je torej še zmanjšala in še zaostрила recesijo.

Keynes (standardna keynesianska politika oživljanja gospodarstva): v času recesije je potrebna intervencijska politika in država naj uporabi diskrecijsko politiko uravnavanja povpraševanja s ciljem stabilizacije gospodarstva. Prednost daje fiskalni politiki, ker je njeno učinkovanje na raven agregatnega povpraševanja neposrednejše. Slaba stran je dvig obrestne mere in inflacija.

Glavni vidik porabe je investiranje (zaostalo potrošnje je potrebno nadomestiti z investicijami). Pomembno je, da ex ante velja $S = I$, pri tem pa je vseeno ali pride denar od privarčevanih dohodkov ali pa je to nov denar od kreditov.

55. Kaj so: fiskalna politika, proračunski prihodki, javnofinančni prihodki, proračunski izdatki, transferi, neposredni davki, posredni davki, tekoči izdatki, javni dolg, izrivanje, proračunski primanjkljaj, primarni primanjkljaj, Laferjeva krivulja?

Fiskalna politika je davčna politika - ukvarja se s prihodki (davki) in izdatki države. Preko fiskalne politike skuša država vplivati na gospodarstvo, predvsem na gospodarsko rast. Posredni vpliv: s pomočjo davkov in drugih dajatev država lahko vpliva tako na investitorje, kot na potrošnje gospodarskih enot in s tem posredno na velikost produkta. Neposredni vpliv: država sama troši in s tem vpliva na proizvod. Trošenje države ima potrošni in investicijski karakter.

Proračunski prihodki so davki.

Javnofinančni prihodki so prispevki (za socialno varnost) in nedavčni prihodki (takse, pristojbine, sredstva od prodaje državnega premoženja, dobički javnih podjetij...)

Proračunski izdatki so državna potrošnja (javna poraba). Sodijo med oblike končne porabe. Lahko jih razvrstimo v štiri glavne skupine:

- javna potrošnja (plače uradnikom, materialni izdatki, plačila za dobrine...)
- javne investicije (izgradnja cest, železnic...)
- transferi (privatnemu sektorju - pokojnine, nadomestila...)
- obrestni na javni dolg.

Transferi - znotraj javnega sektorja obstajajo 4 blagajne - proračun, občine, ZPIZ in zdravstveno zavarovanje. Iz proračuna se sredstva prenašajo tudi v občinske blagajne in ZPIZ (ne pa tudi v ZZZ - njihov edini vir so prispevki). V teh blagajnah se ti transferi beležijo kot prihodki.

Neposredni davki so davki na tokove dohodkov - ti davki neposredno obremenjujejo posameznika in podjetja (dohodnina, davek na dobiček, davek na premoženje).

Posredni davki so davki, ki se plačujejo ob transakcijah (obremenjujejo proizvode in storitve). Sem sodijo DDV (prej prometni davek) in carine.

Tekoči izdatki so del javnih izdatkov in zajemajo plače, nakupe blaga in storitev, plačilo obresti, transfere... So izdatki, ki jih država tekoče (ko pridejo) porablja.

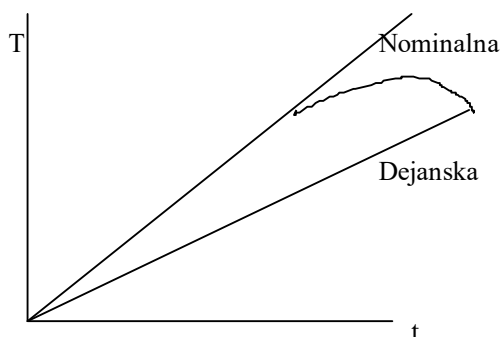
Javni dolg je posledica preteklih proračunskih transferjev, posledica zadolževanja države v tujini, ki ga pokriva iz proračuna. Celoten obseg izdanih državnih obveznic (ali terjatev do države) oblikuje javni dolg. Upnik je centralna banka in privatni sektor. Javni dolg se povečuje, če imamo v proračunu primanjkljaj in zmanjšuje, če imamo presežek.

Izrivanje - posredno ali finančno izrivanje (država pobere del denarnih sredstev, ker se zadolži pri privatnem sektorju) in fizično ali neposredno izrivanje (država sama trosi več, zagotavlja dobrine in storitve, ki bi jih mogel zagotoviti privatni sektor).

Proračunski primanjkljaj pomeni, da imamo več izdatkov kot prihodkov v proračunu.

Primarni primanjkljaj nastane zaradi tekočega poslovanja, ko država poveča tekoče izdatke. Predstavlja vse državne izdatke, razen plačila obresti minus vse državne prihodke (neobrestni primanjkljaj).

Laferjeva krivulja kaže odvisnost količine pobranih davkov od davčne stopnje.

Nominalna kaže, koliko bi morale biti zbranih davkov glede na predpisano davčno stopnjo. Vendar se dejansko pobere manj davkov, ko se davčna stopnja toliko dvigne, da ljudje ne želijo ali ne zmorejo več plačevati. Davčna osnova se zmanjša (podjetja propadejo, davčne utaje).

56. Razloži povezanost med različnimi načini financiranja proračunskega primanjkljaja in denarno politiko.

Država ima načeloma 6 načinov financiranja proračunskega primanjkljaja:

$$T - G = B^{gD} + B^{gF} + dH + dDR + dA + dZ$$

B^{gD} - zadolževanje doma pri domačem privatnem sektorju: ljudje, ki bi sicer trošili, bodo morali zmanjšati svojo porabo, saj se bodo z zvečanimi davki zmanjšali njihovi razpoložljivi dohodki. Pride do izrivanja. Prihaja tudi do prerazdelitve - država si od enih sposodi, da bi drugim dala. Prerazdelitev je dvojna: od privatnih k javnim dobrinam, med ljudmi. Ker gre za fiskalno politiko, ni povezave z denarno politiko.

B^{gF} - zadolževanje v tujini. Ne pride do izrivanja in prerazdelitev, vendar za gospodarstvo kot celoto nastaja breme dolga, poleg katerega mora država plačevati tudi obresti. Ta način ima na denarno politiko velik vpliv: država dobi v tujini posojilo v tuji valuti, ki ga delno konvertira v tolarje. S tem pride na slovenski denarni trg najprej velika količina deviznih sredstev, kar poveča ponudbo deviz in obstaja nevarnost apreciacije tolarja, zato mora ukrepati CB z ukrepi monetarne politike. Najprej mora odkupiti devize. Ker s tem pride na trg - v obtok velika količina tolarjev, mora to sterilizirati na ta način, da izda lastne vrednostne papirje. S tem potegne tolarje iz obtoka, imetnikom papirjev pa mora zagotoviti obresti.

dH - zadolževanje pri CB. Ta način je prav tako tesno povezan z monetarno politiko. Država lahko enostavno dobi več denarja, če ga CB več natiska. To pa ima za posledico inflacijo.

dDR - zmanjšanje deviznih rezerv ima podobne učinke kot zadolževanje v tujini.

dA - prodaja premoženja ima podobne učinke kot zadolževanje doma.

dZ - zamude pri plačevanju svojih obveznosti (na ta način se dolg prelaga na upnika).

57. Predpostavimo, da Slovenija postane članica NATO pakta, kar zahteva bistveno povečanje uvoza oborožitve in opreme. Kako se bo to pokazalo v plačilni bilanci in proračunskem primanjkljaju tega in prihodnjih let? Kaj bi bilo drugače, če bi orožje naredili doma?

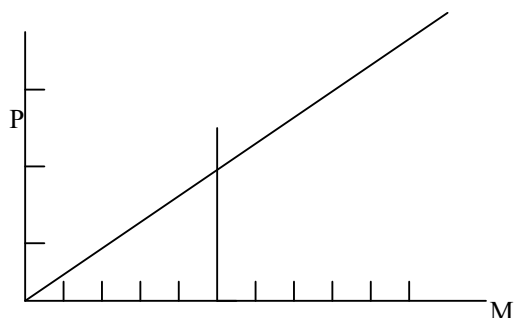
Povečan uvoz ob enakem izvozu pomeni negativni (ali vsaj manjši) saldo v plačilni bilanci pri tekočih transakcijah. Država orožja ne more plačati, ne da bi pri tem povečala državno porabo preko prihodkov, kar pa

pomeni proračunski primanjkljaj. Ta primanjkljaj bi brez škode za gospodarsko rast (večji davki, manjši GDP) težko pokrila doma, zato bi se zadolžila v tujini. Tudi obresti bi negativno vplivale na plačilno bilanco in proračun. Če bi orožje proizvedli doma, bi s tem povečali GDP, uvoz pa se ne bi bistveno povečal (morda za materiale). Saldo v plačilni bilanci bi lahko bil ugoden, proračunski primanjkljaj bi bil zaradi povečanega GDP manjši. Bil pa bi, saj je treba financirati proizvodnjo (najbrž manj kot uvoz).

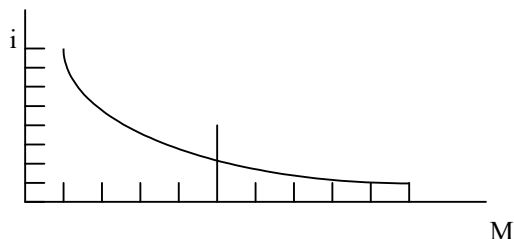
58. Funkcija povpraševanja po denarju ima naslednjo obliko $M^d = 0,5 (Y/i) P$, kjer so Y - realni produkt, i - nominalna obrestna mera in P - raven cen. Ponudba denarja je $M^s = 2.500$, $i = 20\%$, $Y = 500$.

- (a) Kolikšna je raven cen, če je denarni trg v ravnotežju?
- (b) Nariši krivulji ponudbe in povpraševanja po denarju, s cenami na vertikalni osi (Y in i sta fiksna), in denarjem na horizontalni osi!
- (c) Nariši krivulji tako, da je i na vertikalni osi (Y in P sta fiksna)!
- (d) Nariši krivulji tako, da je Y na vertikalni osi (P in i sta fiksna)!
- (e) Določi ravnotežja v vseh primerih

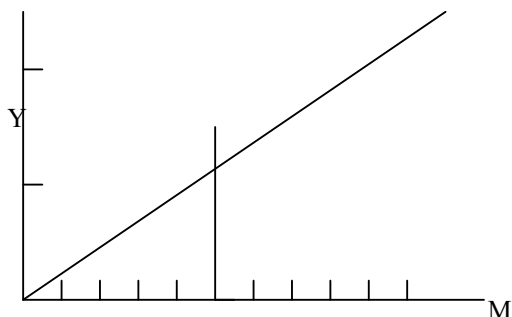
- (a) $M^d = M^s$
 $0,5 (Y / i) \cdot P = 2.500$
 $0,5 (500 / 0,2) \cdot P = 2.500$
 $P = 2.500 / 1.250 = 2$
- (b) Ravnotežje: $M = 2.500$, $P = 2$

- (c) Ravnotežje: $M = 2.500$, $i = 0,2$

- (d) Ravnotežje: $M = 2.500$, $Y = 500$

59. Predpostavi, da je razmerje med gotovino in depoziti 0,25, razmerje med rezervami in depoziti pa 0,2.

(a) Izračunaj denarni multiplikator!

(b) Koliko papirjev mora prodati centralna banka, če bi hotela zmanjšati M1 za 200 enot?

(c) Kako bi se spremenila odgovora na (a) in (b), če bi bilo razmerje med rezervami bank in depoziti 0,10?

(a) $G / DD = 0,25 = g$

$$(RR + ER) / DD = 0,2 = r + e$$

$$M1/H = (1 + g) / g + r + e = (1 + 0,25) / (0,25 + 0,2) = 2,78$$

(b) $H = M1 / 2,78 = 200 / 2,78 = 72$

(c) $g = 0,25$

$$r + e = 0,1$$

$$M1/H = (1 + g) / g + r + e = (1 + 0,25) / (0,25 + 0,1) = 3,57$$

$$H = M1 / 3,57 = 200 / 3,57 = 56$$

60. Definiraj naslednje pojme: apreciacija, devalvacija, devizni režim, fiksni tečaj, konvertibilnost, inflacijski davek, seigniorage, pričakovana inflacija, Tanzijev učinek, progresivni davek!

Apreciacija - povečanje vrednosti domače valute v sistemu drsečega tečaja.

Devalvacija - pri fiksnem tečaju centralna banka ali država z uradnim aktom zniža vrednost (ceno) domače valute.

Devizni režim - odločitev države za fiksni ali drseči tečaj.

Fiksni tečaj - z uradnim aktom določena cena domače valute, ki je vezana na valuto druge države ali na košarico valut.

Konvertibilnost - zamenljivost domače valute v katerokoli tujo valuto po določenem tečaju.

Inflacijski davek - davek, ki ga pridobi država zaradi tiskanja denarja; večja je inflacija, več denarja se tiska, več je davka (nanaša se na kapitalske izgube, ki jih utrpijo držalci denarja).

Seigniorage - razlika med notranjo in zunanjo vrednostjo denarja.

Pričakovana inflacija - rezultat pretekle inflacije, oblikuje se na podlagi inflacije preteklega obdobja.

Tanzijev učinek - med nastankom dohodka in plačilom davka je določeno obdobje (davke plačujemo z zamikom); če je inflacija, realno poberemo manj davkov. Država to pokriva s povečano davčno stopnjo, ko pa se inflacija zmanjša, se t ne spremeni in država profitira.

Progresivni davek - davčna stopnja se spreminja glede na velikost dohodka

61. Razloži povezanost med deprecijacijo in inflacijo v različno dolgih razdobjih!

V dolgem obdobju dobimo ravnotežni tečaj z izenačitvijo kupne moči (PPP) dveh valut. To pomeni, da je deprecijacija enaka relativni inflaciji.

V kratkem in zelo kratkem obdobju pojava nista povezana

62. Predpostavi, da ima država proračunski primanjkljaj v višini 6% GDP, ki ga pokriva s tiskanjem denarja. Predpostavi, da imamo drseči tečaj, da je inflacija v deželah, s katerimi trgujemo, 3 % in da je hitrost kroženja denarja 4. Kolikšna inflacija je konsistentna s primanjkljajem, kolikšna bo deprecijacija?

Menda ni na izpitu, bistvo pa je v tem: inflacija = hitrost krat primanjkljaj deljeno z rast (= nominalna deprecijacija). Realna deprecijacija je nominalna deprecijacija deljeno z njihovo inflacijo

63. Predpostavi da država želi pridobiti 0,2 % GDP z uporabo "seignioraga" in da je $M^d = P \cdot Q/3$, kjer je $Q = 12$. Kolikšna inflacija bo spremljala to raven financiranja države s pomočjo seignioraga?

Nimam pojma, možno pa je, da je inflacija enaka želeni pridobitvi - torej 0,2% (seigniorage je razlika med notranjo in zunanjo vrednostjo denarja).

Žal nimam časa ugotavljati

64. Kaj so keynesianski multiplikator, multiplikator izravnane proračuna, denarni multiplikator, IS krivulja, LM

krivulja, fiskalna ekspanzija, izrivanje, likvidnostna past, reducirana oblika modela, strukturna oblika modela?

Keynesianski multiplikator ($M = 1 / (1 - b)$) - koliko se poveča produkt če se poveča poraba za 1.

Multiplikator izravnane proračuna - sestavljen iz davčnega multiplikatorja ($dY / dT = -b / (1 - b)$) in multiplikatorja izdatkov države ($dY / dG = 1 / (1 - b)$), torej:

$$(1 / (1 - b)) + ((-b) / (1 - b)) = (1 - b) / (1 - b) = 1$$

Denarni multiplikator - razmerje med ponudbo denarja in primarnim denarjem, kaže za koliko se poveča količina denarja v obtoku ob določeni masi primarnega denarja.

$$M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e) \quad g = G / DD, r = RR / DD, e = ER / DD$$

IS krivulja - kombinacija realnega dohodka in obrestnih mer, ki ustvarja izenačitev ponudbe in povpraševanja na trgu produktov oz izenačuje planirane I s planiranimi S. Nagib določa občutljivost investicijskih izdatkov glede na spremembe obrestnih mer in mejna nagnjenost k trošenju.

LM krivulja - kombinacija realnega dohodka in obrestne mere, ki ustvarja ravnotežje ponudbe in povpraševanja na trgu denarja (ob konstantni količini denarja v obtoku in konstantnih cenah).

Fiskalna ekspanzija - država poveča izdatke, mogoče jo je financirati s povečanjem davkov, tiskanjem denarja, izdajanjem obveznic.

Izrivanje - posredno ali finančno izrivanje (država pobere del denarnih sredstev, ker se zadolži pri privatnem sektorju) in fizično ali neposredno izrivanje (država sama trosi več, zagotavlja dobrine in storitve, ki bi jih mogel zagotoviti privatni sektor).

Likvidnostna past - ko obrestna mera (in tudi cena obveznic) pade pod določeno mejo in je tako nizka, da ljudje raje držijo denar pri sebi.

Reducirana oblika modela - sistem enačb, kjer so endogene spremenljivke samo na levi, na desni pa so eksogene in endogene prejšnjih obdobj. Parametri kažejo celoten vpliv sprememb (kaj se zgodi, če spremenimo nek multiplikator) v eksogenih spremenljivkah. Dobimo jo iz strukturne oblike.

Strukturna oblika modela - sistem enačb, ki odražajo ekonomsko teorijo o gospodarskem mehanizmu. Na levi in desni imamo endogene spremenljivke (lahko odvisne ali neodvisne). Sistem nam pove iz katerih endogenih spremenljivk je sestavljeno gospodarstvo. Parametri modela nam kažejo direktne vplive spremembe posamezne spremenljivke na drugo.

64. Katere so predpostavke Harrod - Domarjevega modela rasti, za kakšna gospodarstva je uporaben?

H-D model rasti kaže povezanost med akumulativno sposobnostjo gospodarstva, njegovo učinkovitostjo in rastjo družbenega produkta. Predpostavke:

1) $S_t = s \cdot Q_t$ Homogeni produkt je mogoče prihraniti ali uporabiti. Stopnja prihrankov (akumulacija) je konstanten delež narodnega dohodka. s je mejna nagnjenost k varčevanju.

2) $I_t = S_t$ (ex ante) Investicije so enake prihrankom (implicira zaprto gospodarstvo "Sayevega tipa" - ni omejitev na strani povpraševanja).

$$3) I_t = K_t - K_{t-1}$$

(d) $k = K / Q$ Ob dani tehnologiji, je količina produkta določena s količino kapitala (predpostavka: dela je v izobilju).

Model je primeren predvsem za dežele v razvoju, kjer je kapital omejen

65. Gospodarski mehanizem opisujejo naslednje enačbe s poznanimi simboli za makroagregate:

$$Y = C + I + G$$

$$Y = 5.000$$

$$G = 1.000$$

$$T = 1.000$$

$$C = 250 + 0,75 (Y - T)$$

$$I = 1.000 - 50 r$$

(a) Izračunaj privatne, javne in skupne narodnogospodarske prihranke!

(b) Ugotovi ravnotežno obrestno mero!

(c) Predpostavi, da se G poveča na 1.250! Izračunaj privatne, javne in narodnogospodarske prihranke!

(d) Izračunaj novo ravnotežno obrestno mero!

$$(a) Y_D = C + S$$

$$S_p = Y_D - C = Y - T - C = 5.000 - 1.000 - 250 - 0,75 \cdot (5.000 - 1.000) = 750$$

$$S_j = T - G = 1.000 - 1.000 = 0$$

$$S_s = S_p + S_j = 750 \quad S_s = I_s = Y - C - G = 5.000 - (250 + 0,75 \cdot 4.000) - 1.000 = 750$$

$$(b) I = 1.000 - 50 r$$

$$r = (1.000 - I) / 50 = 250 / 50 = 5$$

$$(c) S_p = 750 \text{ (ostane)}$$

$$S_j = T - G = 1.000 - 1.250 = -250 \text{ (deficit)}$$

$$S_s = S_p + S_j = 500 \quad S_s = I_s = Y - C - G = 5.000 - (250 + 0,75 \cdot 4.000) - 1250 = 500$$

$$(d) \quad r = (1.000 - I) / 50 = 500 / 50 = 10$$

66. Kateri makrogospodarski problemi so se v zadnjih tednih pojavljali v slovenskem časopisu. Komentiraj jih!

67. O gospodarstvu imamo naslednje podatke: GDP = 10.000, bruto investicije = 1.600, neto investicije = 600, poraba prebivalstva = 6.000, državna poraba = 2.200, proračunski primanjkljaj = 400, dohodki prebivalstva = 9.000.

Izračunaj koliko so NDP, neto izvoz, davki, prihranki prebivalstva, države, tujine, narodnogospodarski prihranki, povprečna nagnjenost prebivalstva k trošenju!

$$NDP = GDP - BI + NI = 10.000 - 1.600 + 600 = 9.000$$

$$T - G = -400$$

$$GDP = C + I + G + (E - U)$$

$$(E - U) = GDP - C - I - G = 10.000 - 6.000 - 1.600 - 2.200 = 200$$

$$T = G - 400 = 2.200 - 400 = 1.800$$

$$S_p = Y_d - C = GDP - T - C = 10.000 - 1.800 - 6.000 = 2.200$$

$$S_d = T - D = -400$$

$$S_s = S_p + S_d = 1.800$$

$$S_t = U - E = -200$$

$$b' = C / Y_d = 6.000 / 9.000 = 0,67$$

68. Zamisli, da v gospodarstvu producirajo le dva produkta: kruh in avtomobile

leto	2000	2010
cena avtomobila	50.000	60.000
cena kruha	10	20
število avtomobilov	100	120
število štruc	500.000	400.000

(a) Vzemi leto 2000 za bazno leto in izračunaj nominalni in realni GDP ter implicitni GDP deflator!

(b) Izračunaj spremembo cen z uporabo Lespeyresovega in Paashejevega indeksa!

$$(a) \quad GDP_{N1} = \sum(Q1 \cdot P1) = 100 \cdot 50.000 + 500.000 \cdot 10 = 10.000.000$$

$$GDP_{R1} = \sum(Q1 \cdot P1) = 10.000.000$$

$$GDP_{N2} = \sum(Q2 \cdot P2) = 120 \cdot 60.000 + 400.000 \cdot 20 = 15.200.000$$

$$GDP_{R2} = \sum(Q2 \cdot P1) = 120 \cdot 50.000 + 400.000 \cdot 10 = 10.000.000$$

$$Id = GDP_N / GDP_R \cdot 100 = 15.200.000 / 10.000.000 \cdot 100 = 152$$

$$(b) \quad I_L = \sum(Q2 \cdot P1) / \sum(Q1 \cdot P1) \cdot 100 = 10 \text{ m} / 10 \text{ m} \cdot 100 = 100 \quad + 0\%$$

$$I_P = \sum(Q2 \cdot P2) / (\sum(Q2 \cdot P1)) \cdot 100 = 15,2 \text{ m} / 10 \text{ m} \cdot 100 = 152 \quad + 52\%$$

69. Model zaprtega gospodarstva je:

$$C_t = 200 + 0,75 Y_{dt}$$

$$I_t = 0,3 Y_{t-1} - 500 R_t$$

$$T_t = 0,2 Y_t$$

$$Y_{dt} = Y_t - T_t$$

$$Y_t = C_t + I_t + G_t$$

$$Y_{t-1} = 1.000$$

$$G_t = 300$$

C - poraba, Y_d - razpoložljivi dohodek, I - investicije, G - državna poraba, R obrestna mera, T - davki in Y - dohodki

(a) Izračunaj investicije, porabo prebivalstva, davke, proračunski saldo in bruto domači produkt!

(b) Določi, kaj so v modelu endogene in kaj ekonomsko politične spremenljivke?

(c) Kaj smiselno pomenijo posamezni koeficienti in kaj se dogaja z družbenim produktom, če se njihove vrednosti spreminjajo.

$$(a) \quad I = S = Y_d - C = Y - T - C = Y - 0,2Y - 200 - 0,75 Y_d = 0,8Y - 200 - 0,75 (Y - T) = 0,8Y - 200 - 0,6Y$$

$$I = 0,2 Y - 200$$

$$C = 200 + 0,75 Y_d = 200 + 0,75 (Y - T) = 200 + 0,6Y$$

$$Y = C + I + G = 200 + 0,6Y + 0,2Y - 200 + 300 = 300 + 0,8Y$$

$$0,2Y = 300$$

$$Y = 300 / 0,2 = 1.500 = GDP$$

$$Y_d = 0,8Y = 1.200$$

$$C = 200 + 0,75 \cdot 1.200 = 1.100$$

$$I = Y - C - G = 1.500 - 1.100 - 300 = 100$$

$$T = 0,2Y = 0,2 \cdot 1.500 = 300$$

$$T - G = 300 - 300 = 0$$

(b) Endogene: C, I, T, Y, Y_d, eksogene: G, R

(c) $200 = a$ (avtonomno trošenje) $a \Rightarrow \text{GDP}$

$0,75 = b$ (mejna nagnjenost k trošenju) $b \Rightarrow \text{GDP}$

$0,3 = c$ (mejna nagnjenost k investiranju) $c \Rightarrow \text{GDP}$

$500 = f$ (faktor odvisnost I od R ($I = f(R)$)) $f \Rightarrow I \downarrow \Rightarrow \text{GDP} \downarrow$

$0,2 = t$ (davčna stopnja) $t \Rightarrow T \Rightarrow C \downarrow \Rightarrow \text{GDP} \downarrow$

70. (a) Kako proračunski primanjkljaj vpliva na ponudbo denarja?

(b) Kako ga je mogoče financirati, ne da bi učinkoval na ponudbo denarja?

(a) Načeloma poveča ponudbo denarja, če se financira z ukrepi denarne politike:

- zadolževanje pri CB

- tiskanje novega denarja

- zadolževanje v tujini

- zmanjšanje devizne rezerve (vsebinsko enako kot zadolževanje v tujini)

(b) Če ne želimo učinkov na ponudbo denarja lahko uporabimo čisto fiskalno politiko:

- povečanje davkov (zadošča tudi bolj dosledno pobiranje, rezerve so tudi pri kaznih)

- prodaja obveznic privatnemu sektorju (enako velja za premoženje - prodaja deleža v Petrolu)

- zamude pri plačevanju obveznosti države

71. Definiraj naslednje pojme: depreciacija, devalvacija, devizni režim, fiksni tečaj, konvertibilnost, fiskalna ekspanzija, izrivanje, likvidnostna past, reducirana oblika modela, strukturna oblika modela?

Depreciacija - pri drsečem tečaju postane domača valuta cenejša glede na druge valute.

Devalvacija - pri fiksnem tečaju centralna banka ali država z uradnim aktom zniža vrednost (ceno) domače valute

Devizni režim - odločitev države za fiksen ali drseči tečaj

Fiksni tečaj - z uradnim aktom določena cena domače valute, ki je vezana na valuto druge države ali na košarico valut.

Konvertibilnost - zamenljivost domače valute v katerokoli tujo valuto po določenem tečaju.

Fiskalna ekspanzija - država poveča izdatke, mogoče jo je financirati s povečanjem davkov, tiskanjem denarja, izdajanjem obveznic.

Izrivanje - posredno ali finančno izrivanje (država pobere del denarnih sredstev, ker se zadolži pri privatnem sektorju) in fizično ali neposredno izrivanje (država sama trosi več, zagotavlja dobrine in storitve, ki bi jih mogel zagotoviti privatni sektor).

Likvidnostna past - ko obrestna mera (in tudi cena obveznic) pade pod določeno mejo in je tako nizka, da ljudje raje držijo denar pri sebi.

Reducirana oblika modela - sistem enačb, kjer so endogene spremenljivke samo na levi, na desni pa so eksogene in endogene prejšnjih obdobj. Parametri kažejo celoten vpliv sprememb (kaj se zgodi, če spremenimo nek multiplikator v eksogenih spremenljivkah. Dobimo jo iz strukturne oblike.

Strukturna oblika modela - sistem enačb, ki odražajo ekonomsko teorijo o gospodarskem mehanizmu. Na levi in desni imamo endogene spremenljivke (lahko odvisne ali neodvisne). Sistem nam pove iz katerih endogenih spremenljivk je sestavljeno gospodarstvo. Parametri modela nam kažejo direktne vplive spremembe posamezne spremenljivke na drugo

72. (a) Kolikšna sta ravnotežni produkt in ravnotežna raven cen v gospodarstvu, v katerem je povpraševanje Q_D sestavljeno iz porabe prebivalstva $C = 10 - 5P$, $I = 20$, $G = 15$, ponudba pa je dana z enačbo $Q_S = 5 + P$?

(b) Kaj se zgodi, če se G poveča na 25?

(c) Kakšen bi bil odgovor na (a) in (b), če bi bil $Q_S = 10$?

(d) Nariši!

(a) $Q_D = Q_S$

$$C + I + G = 5 + P$$

$$10 - 5P + 20 + 15 = 5 + P$$

$$6P = 40$$

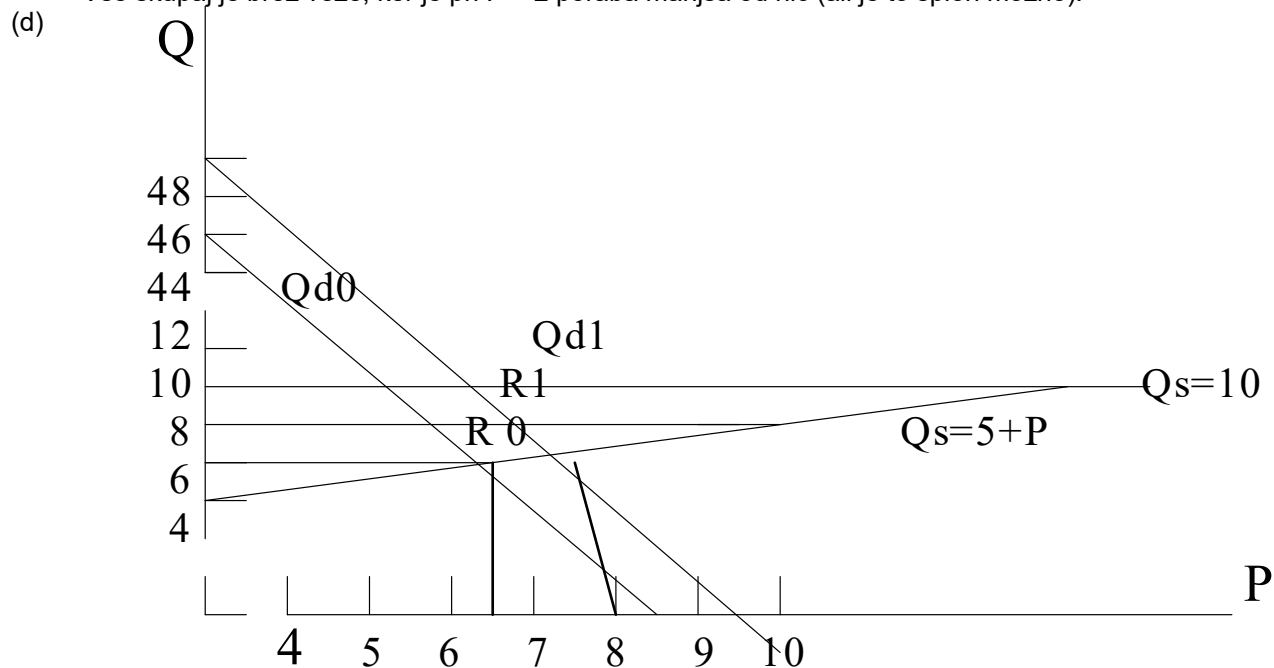
$$P = 6,67$$

$$Y = C + I + G = 10 - 5P + 20 + 15 = 11,67$$

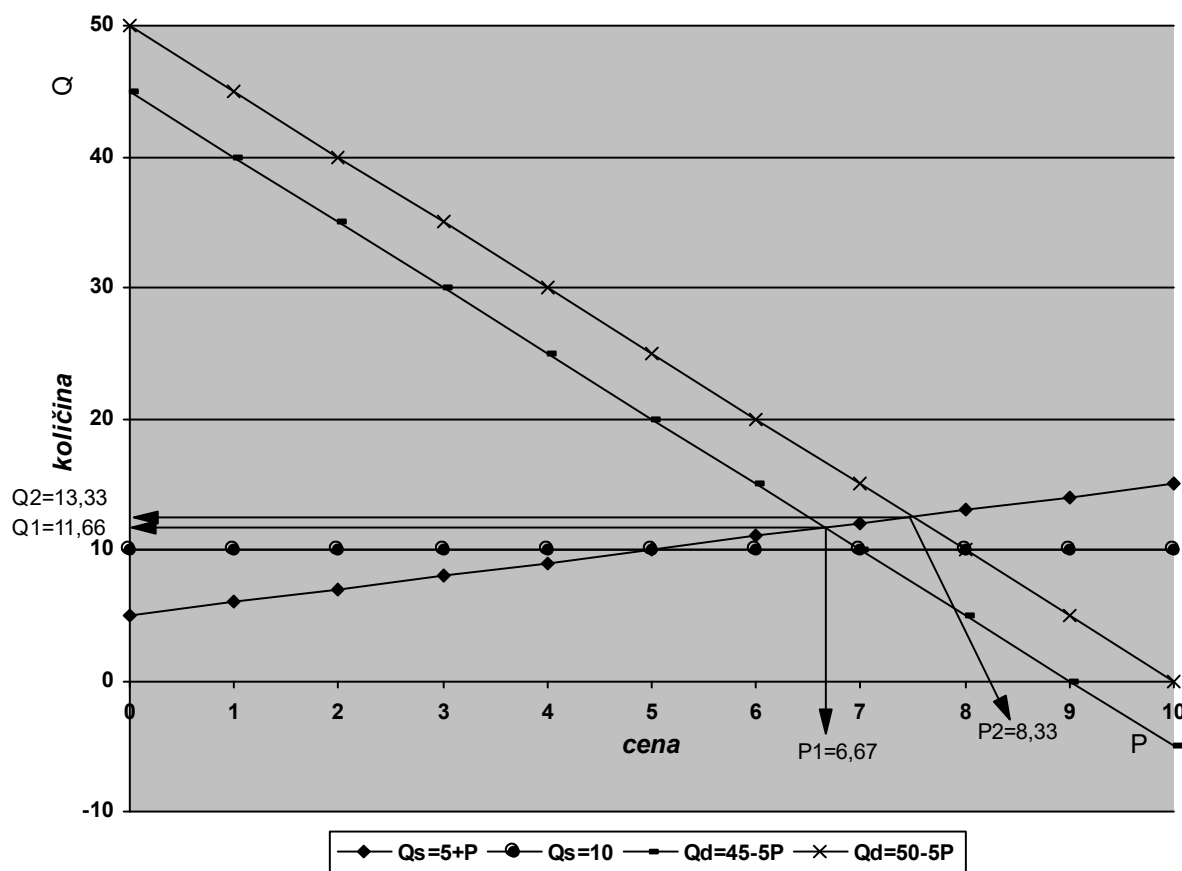
(b) $6P = 50$
 $P = 8,33$
 $Y = 5 + P = 13,33$

(c) $10 - 5P + 20 + 15 = 10$
 $5P = 35$
 $P = 7$
 $5P_2 = 45$
 $P_2 = 9$

Vse skupaj je brez veze, ker je pri $P > 2$ poraba manjša od nič (ali je to sploh možno).

cena P	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$Q_s = 5 + P$	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
$Q_s = 10$	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
$Q_d = 45 - 5P$	45	40	35	30	25	20	15	10	5	0	-5
$Q_d = 50 - 5P$	50	45	40	35	30	25	20	15	10	5	0

73. Imamo enostavno gospodarstvo s tremi produkti za katere so količine (proizvedene in porabljene) in cene: $Q_1 = 40$, $P_1 = 5$; $Q_2 = 40$, $P_2 = 10$; $Q_3 = 20$, $P_3 = 15$

- Izračunaj nominalni GDP!
 - Naslednje leto so količine in cene $Q_1 = 42$, $P_1 = 6$, $Q_2 = 44$, $P_2 = 12$ in $Q_3 = 22$, $P_3 = 17$. Izračunaj nominalni GDP in njegovo rast!
 - Izračunaj realni GDP in njegovo rast upoštevaje GDP deflator izračunan po Lespeyresovi metodi!
- $GDP_N = \sum(Q \cdot P) = Q_1 \cdot P_1 + Q_2 \cdot P_2 + Q_3 \cdot P_3 = 900$
 - $GDP_{N1} = \sum(Q_1 \cdot P_1) = Q_{11} \cdot P_{11} + Q_{21} \cdot P_{21} + Q_{31} \cdot P_{31} = 1.154$
rast = $GDP_{N1} / GDP_N = 1.154 / 900 = 1,2822$ (+ 28,22%)
 - $GDP_R = \sum(Q \cdot P) = Q_1 \cdot P_1 + Q_2 \cdot P_2 + Q_3 \cdot P_3 = 900$
 $GDP_{R1} = \sum(Q_1 \cdot P) = Q_{11} \cdot P_1 + Q_{21} \cdot P_2 + Q_{31} \cdot P_3 = 980$
 $I_L = \sum(Q_1 \cdot P) / \sum(Q \cdot P) \cdot 100 = GDP_{R1} / GDP_R \cdot 100 = 980 / 900 \cdot 100 = 108,89$ (+ 8,89%)

74. Definiraj naslednje pojme: keynesianski multiplikator, multiplikator izravnane proračuna, denarni multiplikator, IS krivulja, LM krivulja, inflacijski davek, seigniorage, pričakovana inflacija, Tanzi učinek, progresivni davek!

Keynesianski multiplikator ($M = 1 / (1 - b)$) - koliko se poveča produkt če se poveča poraba za 1.

Multiplikator izravnane proračuna - sestavljen iz davčnega multiplikatorja ($dY / dT = -b / (1 - b)$) in multiplikatorja izdatkov države ($dY / dG = 1 / (1 - b)$), torej:

$$(1 / (1 - b)) + ((-b) / (1 - b)) = (1 - b) / (1 - b) = 1$$

Denarni multiplikator - razmerje med ponudbo denarja in primarnim denarjem, kaže za koliko se poveča količina denarja v obtoku ob določeni masi primarnega denarja.

$$M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e) \quad g = G / DD, r = RR / DD, e = ER / DD$$

IS krivulja - kombinacija realnega dohodka in obrestnih mer, ki ustvarja izenačitev ponudbe in povpraševanja na trgu produktov oz izenačuje planirane I s planiranimi S. Nagib določa občutljivost investicijskih izdatkov glede na spremembe obrestnih mer in mejna nagnjenost k trošenju.

LM krivulja - kombinacija realnega dohodka in obrestne mere, ki ustvarja ravnotežje ponudbe in povpraševanja na trgu denarja (ob konstantni količini denarja v obtoku in konstantnih cenah).

Inflacijski davek - davek, ki ga pridobi država zaradi tiskanja denarja; večja je inflacija, več denarja se tiska, več je davka (nanaša se na kapitalske izgube, ki jih utrpijo držalci denarja).

Seigniorage - razlika med notranjo in zunanjo vrednostjo denarja.

Pričakovana inflacija - rezultat pretekle inflacije, oblikuje se na podlagi inflacije preteklega obdobja.

Tanzijev učinek - med nastankom dohodka in plačilom davka je določeno obdobje (davke plačujemo z zamikom); če je inflacija, realno poberemo manj davkov. Država to pokriva s povečano davčno stopnjo, ko pa se inflacija zmanjša, se t ne spremeni in država profitira.

Progresivni davek - davčna stopnja se spreminja glede na velikost dohodka

75. Razmerje med gotovino in depoziti na vpogled je 0,4, razmerje med rezervami in depoziti pa 0,1.

(a) Izračunaj denarni multiplikator!

(b) Koliko papirjev mora prodati centralna banka, če bi hotela zmanjšati M1 za 400 enot?

(c) Kako bi se spremenila odgovora na a in b, če bi bilo razmerje med rezervami bank in depoziti 0,20?

(a) $g = G / DD = 0,4$

$r + e = RR + ER / DD = 0,1 (0,2)$

$M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e) = 1,4 / 0,5 = 2,8$

(b) $M1 = (1 + g) / (g + r + e) \cdot M0$

$M0 = M1 / (1 + g) / (g + r + e) = 400 / 2,8 = 142,86 = 143$

(c) $M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e) = 1,4 / 0,6 = 2,33$

$M0 = M1 / (1 + g) / (g + r + e) = 400 / 2,33 = 142,86 = 171,43 = 172$

76. Kaj je "transformacijska" depresija in kaj so glavni razlogi zanjo?

Pri državah v tranziciji (bivših socialističnih državah) je v času socializma obstajal t.i. monetary overhand, to je povpraševanje večje od ponudbe ali drugače shortage economy. Za uspešno tranzicijo je bila najprej potrebna makroekonomska stabilizacija - stabilizacija cen. Na to se veže tudi fiksni tečaj. Imeli so dve možnosti: povečanje ponudbe ali zmanjšanje povpraševanja. Namesto stabilizacije je prišlo do transformacijske depresije - izreden padec gospodarske aktivnosti in $D > S$ se je čez noč spremenil v $S > D$. Prevelika količina denarja prebivalcev se je izničila z inflacijo. Nenadoma je upadlo povpraševanje po domačih dobrinah - liberalizacija uvoza je pomenila začetek propada domače produkcije, to pa padec gospodarske rasti, treba pa je bilo proizvodne kapacitete zamenjevati.

Mehanizem transformacijske je deloval takole:

Povpraševanje po domačih produktih $\downarrow \Rightarrow$ domače produkcije $\downarrow \Rightarrow$ zaposlenost $\downarrow \Rightarrow$ nezaposleni in upokojenci $\Rightarrow$ socialni transferi $\Rightarrow$ proračunski primanjkljaj $\Rightarrow$ davki $\Rightarrow$ stroški produkcije $\Rightarrow$ cene $\Rightarrow$ povpraševanje $\downarrow \Rightarrow$...

Država na to poskuša vplivati z:

- denarno politiko (s kreiranjem kreditov omogoča produkcijo na zalogo)

- fiskalno politiko (zadolževanje)

- politiko plač (manjše plače sicer znižajo stroške produkcije, vendar tudi povpraševanje).

Razlogi so bili:

- ukrepi gospodarske politike (narobe ocenjeno začetno stanje - namesto stabilizacije depresija)

- liberalizacija uvoza (zaradi konkurence iz uvoza mnoge dobrine prenehajo biti dobrine)

77. Mehanizem zaposlovanja je mogoče prikazati z zaposlitveno funkcijo. Pri tem je mogoče razlikovati med funkcijami, ki so značilne za različne gospodarske sisteme. Katere? Kako se mehanizem zaposlovanja kaže v zaposlitvenih funkcijah in kakšne so implikacije na trgih dela?

$rZ = a + b rQ + c D$

a - avtonomna stopnja zaposlovanja (kolikšna bo stopnja zaposlovanja ne glede na Q)

b - elastičnost zaposlovanja (za koliko se poveča, če se Q poveča za 1%)

c - asimetrija pri zaposlovanju

D (vrednost 0, ko Q raste in vrednost 1, ko Q pada)

1) Socialistični centralno planski trg:

$a = + / 0$ (neodvisno od Q je zaposlenost rasla, vsi so imeli službe)

$b = 0$ (ni povezave med Z in Q)

$c = 0$ (nesignifikantno)

Trga dela ni bilo, konstantno zaposlovanje ljudi. Vsi so imeli delo, razlike v plačah naj bi bile majhne, v resnici pa niso bile.

2) Samoupravni socialistični trg (Juga):

$a = +$ (zaposlovanje tudi, ko ni gospodarske aktivnosti - kumulacija prikrite brezposelnosti)

$b = 0,3$ (ob povečanju Q za 1%, se poveča Z za 0,3 %)

$c = +$ (signifikanten - ko je Q rasel, so zaposlovali, ko je Q padel, niso odpuščali)

Med parametri je izrazita pozitivna asimetrija.

3) Evropsko kapitalistični trg:

$a = -$ (potreba po delavcih pada zaradi TN tudi če je Q konstanten)

$b = 0,3 - 0,5$

$c = +$ (asimetričen - zaradi socialne usmerjenosti teh držav)

Zaposlenost sicer pada, zaradi velike gospodarske aktivnosti pa dejansko narašča.

4) Kapitalistično gospodarstvo (USA):

$a = -$ (vzrok je TN)

$b = 1$ (fleksibilen trg dela, delodajalci zelo hitro reagirajo na gospodarsko aktivnost)

$c = -$ (nesignifikanten, simetrično)

Značilne so velike oscilacije v zaposlovanju, prikrite brezposelnosti ni.

5) Neoevropski trg:

$a = -$ (vzrok je TN)

$b = 0,7$

$c = -$ (asimetrija - v konjunkturi se Z ne povečuje, v recesiji hitro upada - rast brezposelnosti)

78. Konec 1998 je bilo primarnega denarja (H) 140, denarja (M1) 280 in širšega denarja (M2) 840 mrd. tolarjev, razmerje med gotovino in vpoglednimi depoziti je bilo 0,4, stopnja obvezne rezerve pa 0,20.

(a) Koliko je bilo gotovine in koliko depozitov?

(b) Kolikšne so bile obvezne rezerve in kolikšne dodatne rezerve bank?

(c) Kolikšne so bile nevpopogledne tolarske vloge?

(d) Centralna banka je lani z neto nakupi tujega denarja povečala primarni denar za 20 milijard tolarjev; količina denarja se je povečala le za 20; širšega denarja pa tudi le za 20 milijard. Kakšni bi mogli biti razlogi za to?

(a) $g = G / DD = 0,4$

$G = 0,4 DD$

$M1 = G + DD$

$DD = M1 - G = 280 - 0,4 DD$

$1,4 DD = 280$

$DD = 200$

$G = 0,4 \cdot 200 = 80$

(b) $r = RR / DD$

$RR = r \cdot DD = 0,2 \cdot 200 = 40$

$M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e)$

$(g + r + e) = (1 + g) / (M1 / M0)$

$e = (1 + g) / (M1 / M0) - g - r = 1,4 / 2 - 0,4 - 0,2 = 0,1$

$ER = e \cdot DD = 0,1 \cdot 200 = 20$

(c) $nvp. tol. vl. = M2 - M1 = 840 - 280 = 560$

(d) $M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e)$

$300 / 160 = (1 + g) / (g + r + e)$

$(1 + g) / (g + r + e) = 1,875$

Pri nespremenjenem g (kar je najbolj verjetno) se stopnja obveznih in dodatnih rezerv dvigne z 0,3 na 0,34667. Teoretično pa rezerve lahko ostanejo nespremenjene in se g poveča na 0,5 (dvig denarja z vpoglednih računov). Ni bilo sprememb pri vezanih vlogah.

79. Naslednje enačbe predstavljajo zaprto gospodarstvo:

$C = 300 + 0,75 (1 - t) Y$

$t = 0,2$

$I = 900 - 50 i$

$G = 800$

$m_d = 0,25 Y - 62,5 i$

$m_s = 500$

(a) Napiši enačbi za IS in LM funkciji.

(b) Kaj določata?

(c) Ugotovi ravnotežni dohodek in ravnotežno obrestno mero!

(d) Kolikšen je multiplikator državnih izdatkov brez in z davki!

- (a) IS:
 $IS = Y = C + I + G = 300 + 0,75(1 - 0,2)Y + 900 - 50i + 800$
 $0,4Y = 2.000 - 50i$
 $Y = 5.000 - 125i$
 LM:
 $m_d = m_s$
 $0,25Y - 62,5i = 500$
 $Y = (500 + 62,5i) / 0,25 = 2.000 + 250i$
- (b) IS: kombinacija realnega dohodka in obrestnih mer, ki ustvarja izenačitev ponudbe in povpraševanja na trgu produktov oz izenačuje planirane I s planiranimi S.
 LM: kombinacija realnega dohodka in obrestne mere, ki ustvarja ravnotežje ponudbe in povpraševanja na trgu denarja (ob konstantni količini denarja v obtoku in konstantnih cenah).
- (c) $5.000 - 125i = 2.000 + 250i$
 $3.000 = 375i$
 $i = 3.000 / 375 = 8$
 $Y = 5.000 - 125i = 4.000$
- (d) $C = a + bY_d = 300 + 0,75(1 - t)Y$
 $b = 0,75$
 $1 - b = 0,25$
 brez davkov: $m = 1 / (1 - b) = 1 / 0,25 = 4$
 z davki: $m = 1 / (1 - b + b \cdot t) = 1 / (0,25 + 0,75 \cdot 0,2) = 1 / 0,4 = 2,5$
80. (a) Kakšne vrste tečajnih ureditev poznamo?
 (b) Kakšna je povezava med tečajno ureditvijo in denarno politiko?
 (c) Zakaj se BS "boji" priliva tujega kratkoročnega kapitala?
- (a) Poznamo dve vrsti tečajnih ureditev - ločimo med fiksnim in drsečim tečajem. Za prvega je značilno, da država, ki ga uporablja, nima svoje lastne denarne politike, zato ker imajo svojo valuto vezano na tujo valuto ali na košarico valut. Države s fiksnim tečajem morajo imeti devizne rezerve, načeloma pa fiksni tečaj omogoča in predvsem zahteva finančno disciplino. Drseči tečaj ima med drugim Slovenija, vendar je s pridobitvijo deviznih rezerv prešla iz čistega drsečega v upravljano drseči tečaj, kjer lahko BS s svojim posredovanjem vpliva na tečaj, ki se sicer oblikuje na trgu v odvisnosti od ponudbe (Izvoz) in povpraševanja (uvoz) po devizah.
- (b) Države s fiksnim tečajem nimajo svoje lastne denarne politike. Če želijo obdržati svoj tečaj, potrebujejo devizne rezerve. Države z drsečim tečajem imajo svojo lastno denarno politiko. S svojimi ukrepi lahko vplivajo na trgu. Pri drsečem tečaju se tečaj prilagaja tako dolgo, dokler plačilna bilanca ni uravnotežena. Mehanizem je avtomatičen, pri fiksnem tečaju pa mora država poseči z deviznimi rezervami.
- (c) Če je priliv tujega kapitala prevelik, je na trgu preveč deviz in manj tolarjev, kar povzroči apreciacijo tolarja. BS se je odločila zmanjšati svoje devizne rezerve, ker ima tako (če jih je preveč) manj vpliva na monetarno politiko. Če je preveč tolarjev v obtoku, lahko pride do povečane inflacije. Zato je BS prodala devize v zameno za tolarje in veliko tolarjev potegnila iz obtoka. Tako je prišlo do precenjenosti SIT, ker je bilo v obtoku več deviz in manj tolarjev.
81. (a) Kako je sestavljena plačilna bilanca?
 (b) Na katerem delu tekoče bilance ima Slovenija primanjkljaj in na katerem presežek?
 (c) Kaj naj bi se dogajalo s tečajem tolarja pri presežku oziroma primanjkljaju?
 (d) Zakaj tolar lahko dolgo ostaja trden kljub primanjkljaju v menjavi?
- (a) Tekoči račun: } veliki Kapitalski in finančni račun:
 + - blagovna menjava (-) - neposredne investicije (+)
 (b) - nefaktorske storitve (+) primanjkljaj - portfolio investicije - v vrednostne papirje (+)
 - faktorske storitve (+) - ostale naložbe - krediti, ki jih damo tujcem (-)
 - tekoči transferi (+) - mednarodne devizne rezerve (+)
- (c) Če imamo presežek, pomeni, a je izvoz večji od uvoza, oziroma ponudba deviz je večja od povpraševanja. Tolar je bil verjetno podcenjen, pride do apreciacije tolarja. Pri primanjkljaju je stvar obrnjena - tolar deprecira.
- (d) Zaradi posredovanja CB, ki v primeru presežka devize kupuje in prodaja v primeru primanjkljaja in tako vpliva na izenačenje ponudbe in povpraševanja.
82. Sestavi pojme, ki dajo bruto domači produkt (GDP), bruto nacionalni produkt (GNP), neto nacionalni

produkt (NNPT) po tržnih cenah, in neto nacionalni produkt po cenah faktorjev (NNPF):

A) bruto investicije, B) neto investicije, C) izvoz, D) presežek oziroma primanjkljaj tekočega računa, E) plače, F) dobički, G) amortizacija, H) neto transferi iz tujine, I) posredni davki, J) zaloge, M) denar, N) sprememba zalog, O) državni transferi, P) subvencije, R) potrošnja prebivalstva, S) državna poraba!

(a) $GDP = A + D + O + P + R + S$

(b) $GNP = GDP + H$

(c) $NNPT = J + M$

(d) $NNPF = E + F + G$

Sranje, ni mi čisto jasno!

83. Makroekonomski agregati so: poraba prebivalstva 490, dobički družb 80, davek na dobičke družb 35, amortizacija 65, državna poraba 170, prispevki za socialno varnost 120, socialni transferi prebivalstvu 150, plače 300, plačila obresti javnega dolga 15, bruto fiksne investicije 120, indirektni davki 160, neto izplačila obresti prebivalstvu 20, dohodnina 80, prihranki prebivalstva 40, saldo tekočega računa 20. Ugotovi vrednosti za: bruto domači produkt, neto investicije, razpoložljive dohodke prebivalstva, javno porabo, proračunski primanjkljaj, primarni primanjkljaj, javne prihodke, davke!

$$GDP = C + G + BI + (E - I) = 490 + 170 + 120 + 20 = 800$$

$$NI = BI - Am = 120 - 65 = 55$$

$$Y_D = \text{plače} + \text{soc. tr.} + \text{neto izp. obr.} - \text{doh.} - T_{IND} = 300 + 150 + 20 - 80 - 160 = 230$$

$$T = \text{davek na dobiček} + \text{prisp. za soc. var.} + T_{IND} + \text{doh.} = 35 + 120 + 160 + 80 = 395$$

$$\text{primanjkljaj} = T - G - \text{obr. j. dolga} - \text{soc. tr.} - \text{neto izp. obr.} - BI = 395 - 170 - 15 - 150 - 20 - 120 = -80$$

$$\text{prim. primanjkljaj} = T - G - \text{soc. tr.} - BI = 395 - 170 - 150 - 120 = -45$$

$$\text{jav. por.} = \text{plače} + \text{drž. por.} + \text{soc. tr.} + \text{obr. j. dolga} + \text{neto izp. obr.} = 300 + 170 + 150 + 20 + 15 = 655$$

84. Kaj so: primarni primanjkljaj, proračunski primanjkljaj, primanjkljaj tekočega računa, trgovinski primanjkljaj, socialni transferi, denarni multiplikator, multiplikator izravnane proračuna, LM krivulja, kritična obrestna mera, akcelerator?

Proračunski primanjkljaj pomeni, da imamo več izdatkov kot prihodkov v proračunu.

Primarni primanjkljaj nastane zaradi tekočega poslovanja, ko država poveča tekoče izdatke. Predstavlja vse državne izdatke, razen plačila obresti minus vse državne prihodke (neobrestni primanjkljaj).

Denarni multiplikator - razmerje med ponudbo denarja in primarnim denarjem, kaže za koliko se poveča količina denarja v obtoku ob določeni masi primarnega denarja.

$$M1 / M0 = (1 + g) / (g + r + e) \quad g = G / DD, r = RR / DD, e = ER / DD$$

Multiplikator izravnane proračuna - sestavljen iz davčnega multiplikatorja ($dY / dT = -b / (1 - b)$) in multiplikatorja izdatkov države ($dY / dG = 1 / (1 - b)$), torej:

$$(1 / (1 - b)) + ((-b) / (1 - b)) = (1 - b) / (1 - b) = 1$$

LM krivulja - kombinacija realnega dohodka in obrestne mere, ki ustvarja ravnotežje ponudbe in povpraševanja na trgu denarja (ob konstantni količini denarja v obtoku in konstantnih cenah).

Kritična obrestna mera - če je dejanska obrestna mera nižja, pričakovana izguba presega zaslužek, ki ga prinašajo obresti. Povezava je likvidnostna past, ko posameznik raje drži denar v žepu, kot da bi denar vložil v banko, saj so obresti prenizke, da bi mu pokrile pričakovano izgubo.

85. Gospodarstvo s produktom 5.000 in povprečno nagnjenostjo k varčevanju 0,20 želi dosegati 10% rast.

(e) Koliko enot produkta more porabiti?

(f) Koliko kapitala ima?

(c) Če se produktivnost kapitala zmanjša na 0,25, kolikšno rast dosega brez večje pripravljenosti k varčevanju?

(a) $P = 5.000$

$$s = 0,2$$

$$r = 0,1$$

$$k = s / r = 0,2 / 0,1 = 2$$

$$b = 1 - s = 0,8$$

$$C_2 = b \cdot P_2 = 4.400$$

(b) $k = K / P$

$$K = P \cdot k = 10.000$$

(c) $P / K = 1 / k = 0,25$

$$k = s / r$$

$$r = s / k = 0,2 / 4 = 0,05$$

86. Kaj je in kako je nastala "privatizacijska vrzel"?

Zunanji izraz privatizacije je bila razdelitev certifikatov prebivalstvu, v zameno za katere bi država zagotovila

enako število delnic. Ljudje so svoje certifikate deloma vložili v podjetja, kar 60 % pa se jih je steklo v PIDe, ki so bili na premoženju po privatizacijski enačbi udeleženi le 20 %. Premoženje se je zmanjšalo še zaradi mnogih stečajev. V razvojnem skladu, ki se je delil s certifikati, je nastala privatizacijska vrzel. Država naj bi jo zapolnila s prodajo Telekomoma, privatizacijo bank... Dolgoročni učinki: dolgo bomo imeli sekundarni trg (delnice PIDov), v podjetja pa ne bo prihajal svež kapital.

87. Koliko je h gospodarski rasti prispeval tehnološki napredek, če se je produkcija povečala za 6%, če je kapital rasel po 8%, če je zaposlenost rasla po 3% in če smo v produkcijski funkciji $Q = AK^aL^{(1-a)}$ ugotovili, da je $a = 0,40$.

$$rQ = rA + rK a + rL (1-a)$$

$$rA = rQ - rK a - rL (1-a) = 6 - 8 \cdot 0,40 - 3 \cdot 0,06 = 6 - 3,2 - 1,8 = 1$$

88. Model odprtega gospodarstva je:

$$C_t = 400 + 0,8 (Y_t - T_t)$$

$$I_t = 0,2 Y_{t-1} - 100 R$$

$$U_t = 0,4 Y_t$$

$$T_t = 0,3 Y_t$$

$$Y_t = C_t + I_t + G_t + E_t - U_t$$

C - poraba, I - investicije, T - davki, G - državna poraba, U - uvoz, E - izvoz, R - obrestna mera in Y - dohodki.

- (a) Določi endogene in ekonomsko politične spremenljivke modela?
- (b) Kaj vsebinsko pomenijo posamezni koeficienti in kaj se dogaja z družbenim produktom, če se njihove vrednosti povečujejo?
- (c) Izračunaj ravnotežni produkt, če je Y_{t-1} enako 1.600, $R_t = 0,20$, $E_t = 500$ in $G_t = 300$!
- (d) Izračunaj multiplikator gospodarstva!
- (a) Endogene: C, I, U, T, Y, (E). Ekonomsko politične: G, R
- (b) $400 = a$ (avtonomno trošenje) GDP
 $0,8 = b$ (mejna nagnjenost k trošenju) GDP
 $0,2 = c$ (mejna nagnjenost k investiranju) GDP
 $100 = f$ (faktor odvisnost I od R ($I = f(R)$)) GDP↓
 $0,4 = u$ (mejna nagnjenost k uvozu) GDP↓
 $0,3 = t$ (davčna stopnja) GDP↓
- (c) $I = 0,2 Y_{t-1} - 100 R = 320 - 20 = 300$
 $Y = C + I + G + E - U = 400 + 0,8 (Y - T) + 300 + 300 + 500 - 0,4Y = 1.500 + 0,8 (Y - 0,3Y) - 0,4Y$
 $Y = 1.500 + 0,56Y - 0,4Y = 1.500 + 0,16Y$
 $0,84 Y = 1.500$
 $Y = 1.500 / 0,84 = 1.785,71$
- (d) $m = 1 / (1 - b + b \cdot t + u) = 1 / (0,2 + 0,24 + 0,4) = 1 / 0,84 = 1,19$

89. Kako so povezane ustavne spremembe in sistemska razdobja v Jugoslaviji in Sloveniji po drugi svetovni vojni?

Administrativni socializem (46 - 52), administrativno samoupravni socializem (52 - 63), tržni socializem (63 - 73), dogovorni socializem (73 - 89). Zakaj? Razlikujemo jih po tem, kdo je odločal o bistvenih vprašanjih - kaj, kako, komu, kdaj? Mejniki so bile ustave ali ustavni zakoni.

V prvem obdobju je bil značilen sistem racionirane potrošnje. Cene so bile irelevantne in so nastale le kot računski kategoriji. Značilne so bile nizke cene kmetijskih in visoke cene industrijskih izdelkov. S tem se je zadrževala inflacija. To da si imel denar, ni nič pomagalo, ker je bila večina izdelkov na bone. Investicije - ideja je bila: potrebno je graditi težko industrijo. Vsi dobički iz gospodarstva so šli v zvezni proračun, kjer se je odločalo o investicijah. Upravljanje podjetij je bilo centralno plansko, imeli so podjetja zveznega, republiškega, lokalnega pomena. Planiralo se je večinoma preko telefonov, značilne za to obdobje so izkrivljene informacije (da bi dobili nagrado za presežen plan). Poskus kolektivizacije kmetijstva (močan upad produkcije), nizke cene kmetijskih pridelkov, obvezen odkup, zemljiški maksimum.

V drugem obdobju govorimo o dualizmu cen - delitev na kontrolirane (kmetijski izdelki, elektrika, jeklo) in nekontrolirane cene (industrijski proizvodi). To je povzročilo spremembo strukture v gospodarstvu - razmah industrije. Kontrola cen je omogočala kontrolo inflacije. Obdobje je bilo uspešno, inflacija je bila nizka. O investicijah odloča država, ustanovljeni so bili splošni investicijski skladi na vseh ravneh, kamor plačujejo podjetja zaradi uporabe državne lastnine. Upravljanje podjetij so prenesli na delavce in podjetja. V kmetijstvu agrarna reforma 1953 - konec kolektivizacije, še zmanjšan zemljiški maksimum. Pri planiranju so bili v modi petletni plani, ki pa jih niso jemali resno. Država odloča o plačah in investiranju.

V tretjem obdobju je odprava dualizma cen (sprostitve cen leta 1965) povzročila veliko rast cen kmetijskih izdelkov. Potrebne so bile subvencije. Posledica je bila recesija, kar je pomenilo povečano inflacijo. O investicijah odločajo podjetja samostojno, odpravljeni investicijski skladi. Podjetja so upravljala sama, liberalizacija trgovine, samostojno izvažanje. Kmetijstvu je leta 1965 gospodarska reforma poskušala zagotoviti enakopraven položaj. Kar se tiče planiranja se o vseh štirih vprašanih odloča na trgu - decentr. Odločitve v gosp. enotah, ni planov, ni kontrole plač.

V četrtem obdobju je značilno uspešno zadolževanje v tujini in precej investicij do leta 1980, kasneje (2. naftna kriza) pa upad investicij, visoka rast cen, hiperinflacija. Uvajali so elemente racioniranja. Pri upravljanju podjetij se vsi o vsem dogovarjajo. V kmetijstvu sistem zaščitnih cen (za zmanjšanje oscilacij), subvencioniranje kmetijske produkcije. Pri planiranju so osnovni instituti: samoupravni sporazumi in družbeni dogovori, ni pa jasno kdo daje odgovore na štiri osnovna vprašanja (kaj, kako, komu, kdaj).

90. Bruto investicije so 1.200, neto investicije 1.000, izvoz blaga in storitev 1.300, primanjkljaj tekočega računa 100, neto zaslužki faktorjev v tujini 200, posredni davki 400, subvencije 100, poraba prebivalstva 1.600, državna poraba 600. Kolikšni so bruto domači produkt (GDP), bruto nacionalni produkt (GNP), neto nacionalni produkt po tržnih cenah (NNPT) in neto nacionalni produkt po cenah faktorjev (NNPF):

a) $GDP = BI + TR + SUB + POR. PR. + DRŽ. POR. = 1.200 - 100 + 100 + 1.600 + 600 = 3.400$

b) $GNP = GDP + NZF = 3.400 + 200 = 3.600$

c) $NNPT = GDP - BI + NI = 3.400 - 1.200 + 1.000 = 3.200$

d) $NNPF = POJMA NIMAM$

91. Naslednje enačbe predstavljajo mehanizem zaprtega gospodarstva:

$$C = 400 + 0,8 (1-t) Y$$

$$t = 0,25$$

$$I = 700 - 50 i$$

$$G = 500$$

$$m_d = 0,20 Y - 20 i$$

$$m_s = 600$$

C - poraba prebivalstva, t - davčna stopnja, I - investicije, i - obrestna mera, G - državna poraba, m_d - realno povpraševanje po denarju, m_s - ponudba denarja.

(a) Napiši enačbi za IS in LM funkciji!

(b) Kaj določata?

(c) Določi ravnotežni dohodek in ravnotežno obrestno mero!

(d) Določi multiplikator državne porabe in davkov!

(e) Kolikšna je hitrost kroženja denarja pri ravnotežnem dohodku?

(a) IS:

$$Y = C + I + G = 400 + 0,8 (1 - 0,25) Y + 700 - 50 i + 500 = 1.600 + 0,6 Y - 50 i$$

$$0,4 Y = 1.600 - 50 i$$

$$Y = (1.600 - 50 i) / 0,4 = 4.000 - 125 i$$

LM:

$$m_d = m_s$$

$$0,20 Y - 20 i = 600$$

$$Y = (600 + 20 i) / 0,2 = 3.000 + 100 i$$

(b) IS določa ravnotežje med obrestmi in gospodarsko aktivnostjo (na trgu produktov), LM pa določa ravnotežje med obrestmi in produktom na finančnem trgu.

IS funkcija določa tisto kombinacijo dohodkov in obrestnih mer, pri kateri je planirano varčevanje enako planiranim investicijam. LM funkcija določa tisto kombinacijo obrestnih mer in dohodka, pri kateri je ponudba denarja enaka povpraševanju po denarju.

(c) $4.000 - 125 i = 3.000 + 100 i$

$$225 i = 1.000$$

$$i = 1.000 / 225 = 4,44$$

$$Y = 3.000 + 100 i = 3.444,44$$

(d) $b = 0,8$

$$m = 1 / (1 - b + b \cdot t) = 1 / (1 - 0,8 + 0,8 \cdot 0,25) = 1 / 0,4 = 2,5$$

(e) $v = Y / m = 3.444,44 / 600 = 5,74$

92. Devizne rezerve BS so se lani začele hitro zmanjševati. Kaj so morebitni razlogi za to? BS ima na voljo štiri temeljne instrumente reguliranja količine denarja v obtoku. Katere? Kako more reagirati, da bi preprečila zmanjšanje deviznih rezerv?

Slabi terms of trade, država povečuje trošenje (gradnja cest, približevanje Evropi), povečan uvoz in primanjkljaj v proračunu (učinke tega blaži z zadolževanjem v tujini).

Instrumenti BS za reguliranje količine denarja v obtoku: politika odprtega trga, kreditiranje bank, določanje obveznih rezerv, določanje obrestne mere.

Z zmanjšanjem količine tolarjev v obtoku se bo odkup deviz povečal nad prodajo, s tem pa se devizne rezerve povečajo. To lahko doseže s povečanjem obvezne rezerve, s prodajo papirjev.

93. Slovenski GDP/capita po tržnem tečaju dosega 58 odstotkov evropskega povprečja, po tečaju, v katerem je upoštevana kupna moč, pa 65 odstotkov. Estonija po prvem dosega 25, po drugem kar 50 odstotkov GDP/capita Evrope. Zakaj gre?

Tržni tečaj je očitno nižji od tečaja, v katerem je upoštevana kupna moč (cene so pri nas nižje).

94. Kaj so sestavine tranzicije? Komentiraj!

-Makroekonomska stabilizacija - v socializmu je veljal t.i. monetary overhang - presežek denarnih sredstev in pomanjkanje dobrin, zato je bilo najprej treba stabilizirati gospodarstvo. Bili sta dve možnosti - zmanjšati povpraševanje (restriktivna fiskalna in denarna politika, zmanjšanje plač) ali povečati ponudbo (sprostitve uvoza). Rezultat je bila ponudba, mnogo večja od povpraševanja. Prišlo je do t.i. transformacijske depresije. Razlogi zanjo so bili narobe ocenjeno začetno stanje (in na njem temelječi ukrepi ekonomske politike), veliko proizvodov čiste socialistične produkcije, izguba trgov SEV, statistični problemi, prehitra sprememba.

-Privatizacija (prehod s sistema družbene ali državne lastnine na sistem zasebne lastnine) deli do takrat družbeno lastnino med pravne osebe in posameznike. Zasebna lastnina naj bi zagotovila učinkovitost gospodarjenja in pravičnost. Pri nas privatizacijo urejajo naslednji zakoni: Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij, Zakon o denacionalizaciji, Zakon o zadrugah, Stanovanjski zakon, Zakon o lastninjenju nepremičnin v družbeni lasti. Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij je kompromis med modelom KMS in modelom PSU: prinesel je decentralizirano, postopno in razdelitveno privatizacijo.

-Mikroekonomsko prestrukturiranje.

95. Model zaprtega gospodarstva je:

$$C = 200 + 0,8 (Y - T)$$

$$T = 0,25 Y$$

$$I = 0,2 Y - 400 R$$

$$Y = C + I + G$$

C - trošenje prebivalstva, I - investicije, G - poraba države, T - davki, R - obrestna mera

(g) Določi ravnotežni produkt in ustrezne vrednosti C, T in I, če je $R = 0,05$ in $G = 100$!

(h) Kolikšne so vrednosti pod (a), če se obrestna mera podvoji?

(i) Določi endogene in eksogene spremenljivke modela?

(j) Napiši IS krivuljo, z njo izračunaj, kolikšen bi bil ravnotežen Y na trgu produktov pri obrestnih merah 0,05 in 0,10?

(k) Izračunaj, kolikšen bi bil ravnotežni produkt pri izravnem proračunu!

$$(l) \quad Y = C + I + G = 200 + 0,8 (Y - T) + 0,2 Y - 400 R + 100 = 300 + 0,8 \cdot 0,75 Y + 0,2 Y - 400 \cdot 0,05$$

$$a \quad Y = 280 + 0,8 Y$$

$$) \quad 0,2 Y = 280$$

$$Y = 280 / 0,2 = 1.400$$

$$C = 200 + 0,8 \cdot 0,75 Y = 200 + 0,6 \cdot 1.400 = 1.040$$

$$T = 0,25 Y = 0,25 \cdot 1.400 = 350$$

$$I = 0,2 Y - 400 R = 0,2 \cdot 1.400 - 400 \cdot 0,05 = 280 - 20 = 260$$

$$(b) \quad Y = C + I + G = 200 + 0,8 (Y - T) + 0,2 Y - 400 R + 100 = 300 + 0,8 \cdot 0,75 Y + 0,2 Y - 400 \cdot 0,1$$

$$Y = 260 + 0,8 Y$$

$$0,2 Y = 260$$

$$Y = 260 / 0,2 = 1.300$$

$$C = 200 + 0,8 \cdot 0,75 Y = 200 + 0,6 \cdot 1.300 = 980$$

$$T = 0,25 Y = 0,25 \cdot 1.300 = 325$$

$$I = 0,2 Y - 400 R = 0,2 \cdot 1.300 - 400 \cdot 0,1 = 260 - 40 = 220$$

(c) Endogene: C, T, I, Y Eksogene: R, G

$$(d) Y = C + I + G = 200 + 0,8 (Y - T) + 0,2 Y - 400 R + 100 = 200 + 0,8 \cdot 0,75 Y + 0,2 Y - 400 R + 100$$

$$Y = 300 + 0,8 Y - 400 R$$

$$0,2 Y = 300 - 400 R$$

$$Y = (300 - 400 R) / 0,2 = 1.500 - 2.000 R$$

$$Y_5 = 1.500 - 2.000 R = 1.500 - 2.000 \cdot 0,05 = 1.400$$

$$Y_{10} = 1.500 - 2.000 R = 1.500 - 2.000 \cdot 0,1 = 1.300$$

$$(e) Y = C + I + G = 200 + 0,8 (Y - T) + 0,2 Y - 400 R + T = 200 + 0,8 \cdot 0,75 Y + 0,2 Y - 400 R + 0,25 Y$$

$$Y = 200 + 0,6 Y + 0,2 Y + 0,25 Y - 400 R$$

$$1,05 Y - Y = 400 R - 200$$

$$Y = 8.000 R - 4.000$$

$$Y_5 = 8.000 \cdot 0,05 - 4.000 = 400 - 4.000 = -3.600$$

$$Y_{10} = 8.000 \cdot 0,1 - 4.000 = 800 - 4.000 = -3.200$$

Negativne vrednosti niso smiselne, to najbrž pomeni, da proračuna ni mogoče izravnati pri nespremenjenih determinantah! Pozitivne vrednosti vseh spremenljivk dobimo šele pri obrestni meri 66,67 % (C = 1000, I = 0, G = 333,33, Y = 1333,33)!

96. Razloži, kako se razlikujejo: bruto domači in neto domači produkt, bruto domači in bruto nacionalni produkt, bruto domači produkt po tržnih cenah in bruto domači produkt po cenah faktorjev!

$$GDP = C + BI + G + (E-U)$$

$$NDP = C + NI + G + (E-U) = GDP - BI + NI = GDP - Am$$

GDP je vezan na teritorij, GNP na nacionalnost (GDP + fakt. prilivi iz tujine - fakt. odlivi v tujino)

GDPT meri proizvodno aktivnost po cenah, ki veljajo na trgu, pri GDPF pa se upoštevajo cene faktorjev (seštejemo dodane vrednosti vseh podjetij na SLO ozemlju)

97. Kaj določa, kako pomembna je trgovinska menjava za posamezno deželo in kolikšna je trgovina med dvema deželama?

Kako pomembna je trgovinska menjava, določa predvsem velikost gospodarstva posamezne dežele. Večja gospodarstva imajo večji trg in več naravnih bogastev, zato potreba po trgovinski menjavi ni tako velika kot pri majhnih gospodarstvih. Ta so prisiljena uvažati, ker doma ni vseh proizvodnih dejavnikov in izvažati, ker proizvodnja samo za lasten trg ni racionalna. Načeloma je delež menjave v manjših deželah večji od deleža v velikih deželah.

Kakšen je delež menjave, je odvisno od stopnje razvitosti (predvsem GDP / capita), razdalje (transportni stroški), gospodarske aktivnosti, velikosti države, družbene ureditve.

Potencialni obseg lahko izračunamo z gravitacijskim modelom $X_{ij} = (S_i, S_j, Q/cap_i, Q/cap_j, D_{ij})$, pri čemer je S velikost in D razdalja. Menjava bo najbolj intenzivna med dvema sosednjima, močno razvitima državama.

98. Zakaj velik delež intrasektorske menjave v skupni menjavi med dvema deželama postavlja pod vprašaj idejo o komparativnih prednostih kot temeljnemu razlogu menjave?

Ta ideja stoji na ideji, da se država specializira za proizvodnjo, ki ji bo v blagovni menjavi omogočila realizacijo maksimalnega dohodka ali minimalne izgube. Običajno so razlogi naravne ali pridobljene danosti. Država izvažata, česar ima v izobilju (oz. tisto pri čemer je relativno boljše) in uvažata, česar ji primanjkuje. To pa pomeni predvsem menjavo različnih vrst blaga. INTRASEKTORSKA MENJAVA pa pomeni ravno nasprotno - menjava z istimi, podobnimi produkti. In za današnjo svetovno menjavo je značilno, da če sta si državi blizu in sta razviti, je delež intrasektorske menjave med njima velik.

99. Kaj so gospodarski razlogi za navdušenje dežel na prehodu za vstop v EU in kaj so gospodarski razlogi za obotavljanje na drugi strani?

Nimam pojma.

100. Zakaj ekonomisti trdimo, da je Jugoslavija prenehala obstajati kot gospodarska enota že v letu 1990?

Junij 1990: slovenska vlada se je odločila, da ne bo plačevala v sklad za nerazvite. Srbija je uvedla carine na slovensko blago (1. atribut pade: carinske meje znotraj enega gospodarstva).

Oktober 1990: Slovenija je bila v likvidnostnih težavah, Srbija ni plačevala davkov (2. atribut pade: država, v kateri se ne plačujejo davki - razpad fiskalnega sistema je bil prelomnica).

December 1990: vdor Srbije v denarni sistem, ki je svojo nelikvidnost reševala s tiskanjem denarja (3. atribut pade: država nima nadzora nad tiskanjem denarja - razpad denarne politike).

Ustava SFRJ iz leta 1974 pa je že sicer zagotavljala, da je vsaka republika zaključena gospodarska enota (4. atribut).

